

En europeisk tragedi:
Brittisk kolonial administration i Hongkong och
Singapore som apollonisk kamp

Henrik Herlin

Matrikelnummer: 1800470

Avhandling pro gradu

Handledare: Holger Weiss

Allmän historia

Fakulteten för humaniora, teologi och

psykologi

Åbo Akademi

1 december 2021

ÅBO AKADEMI – FAKULTETEN FÖR HUMANIORA, PSYKOLOGI OCH TEOLOGI

Abstrakt för avhandling pro gradu

Ämne: Allmän historia	
Författare: Henrik Herlin	
Arbetets titel: En europeisk tragedi: Brittisk kolonial administration i Hongkong och Singapore som apollonisk kamp	
Handledare: Holger Weiss	Handledare:
<p>Hongkong och Singapore har som forna brittiska kolonier mycket gemensamt. De grundades som frihamnar i borte Asien och fyllde viktiga ekonomiska och politiska funktioner för det brittiska imperiet. De styrdes på liknande vis, bestod till största delen av framför allt kinesiska immigranter och kunde av dessa och flera andra orsaker ha förväntats utvecklas på liknande vis. Ändå skiljer de sig tydligt åt i dag, främst gällande sådana drag som deras europeiska kolonisatörer med större eller mindre framgång försökte införa. Hit hör framför allt olika aspekter av renlighet och ordning. Man kan med fog hävda att dagens Singapore är mer europeiskt än Hongkong.</p> <p>Den här avhandlingen presenterar ett ramverk för europeiskhet baserat på dikotomin apolloniskt-dionysiskt, så som den lagts fram av Friedrich Nietzsche och vidareutvecklats av Camille Paglia. Grundtanken är att de åtgärder som de brittiska kolonisatörerna vidtog i de två kolonierna var typiskt europeiska, och skillnaderna i utfallet står att finna i externa faktorer. För att reda ut vilka dessa kan vara analyseras de tal som koloniernas guvernörer höll inför Legislative Council under en femårsperiod på 1880-talet. Likheter och skillnader noteras och orsakerna till utfallet diskuteras.</p> <p>De åtgärder som de brittiska administratörerna vidtog kan delas in i sex områden som uppvisar stora likheter mellan Hongkong och Singapore och tre där tydliga skillnader går att påvisa. Till de gemensamma dragen hör insatser för att begränsa den kinesiska befolkningens inflytande, insatser för sanitet, boende och hälsa, ett märkbart ömmande för kvinnor och barn, betydelsen av fyllnadsmark, vikten av offentliga byggnader samt betoningen av en ordnad administration. På tre områden skiljer sig administratörernas åtgärder åt, nämligen gällande hur de administrativa sidorna av markägande löstes, metoderna för att bekämpa brott och straffa brottslingar samt skillnaderna i hur opiumfarmerna drevs.</p> <p>Det framgår tydligt att den apolloniska optimismen och förmågan till abstraktion spelade en viktig roll i den brittiska koloniala administrationen i Hongkong och Singapore på 1880-talet. Den bakomliggande faktorn var skräcken för det dionysiska naturtillståndet, något som drev fram den nitiska ordning och hosofobiska samhällssyn som utgjorde idealbilden för koloniernas europeiska styresmän. Kampen mot det dionysiska var ofta tragisk, i den meningen att idealtillståndet inte var uppnåeligt. De skillnader i utfall mellan kolonierna som hittas i analysen av det empiriska materialet går framför allt att förklara med olikheter i befolkningsstrukturen, då Hongkong bestod av en överväldigande stor och relativt homogen kinesisk majoritet medan Singapore bestod av flera stora folkgrupper varav den kinesiska visserligen var störst men också splittrad i flera etniska grupperingar.</p>	
Nyckelord: Hongkong, Singapore, europeiskhet, kolonialism, kolonial administration, Storbritannien, Nietzsche, Paglia, apollonisk, dionysisk	
Datum: 1.12 2021	Sidoantal: 80
Abstraktet godkänt som mognadsprov:	

Lista på figurer och tabeller

Tabell 1: Befolkningsutvecklingen i Singapore	7
Figur 1: Philip Jacksons plan för Singapore	9
Figur 2: HSBC:s och Queen's Colleges byggnader i Hongkong.....	55
Figur 3: Nationalmuseum och Raffles Hotel i Singapore.....	55
Figur 4: Expansionen av Hongkong 1898	60

Innehållsförteckning

Lista på figurer och tabeller	3
1 Inledning	1
1.1 En kort historisk bakgrund	3
1.1.1 Hongkongs och Singapores grundande och kronkoloniernas styrning.....	3
1.1.2 Hongkongs och Singapores etniska och språkliga sammansättning.....	7
1.1.3 Andra likheter och skillnader mellan Hongkong och Singapore	11
1.2 Syfte och forskningsfrågor	13
1.3 Avgränsning och källmaterial	15
1.4 Teoretiska perspektiv och metodval.....	17
2 Ett ramverk för europeiskhet	19
2.1 Begreppet europeiskhet inom historia, samhällsvetenskaper och filosofi	19
2.2 Europeiskhet som grekiskt drama	24
2.3 Ytterligare centrala begrepp	28
2.3.1 Segregation, separation och objektifiering	28
2.3.2 Renlighet och sjukdomskontroll	32
2.3.3 Disciplin och straff.....	34
3 Europeiskhet i guvernörstalen	36
3.1 Gemensamma drag	36
3.1.1 Att begränsa kinesiskt inflytande	36
3.1.2 Sanitet, boende och hälsa	44
3.1.3 Ömmandet för kvinnor och barn.....	47
3.1.4 Betydelsen av fyllnadsmark	51
3.1.5 Offentliga byggnader	53
3.1.6 En ordnad administration	56
3.2 Särskiljande drag	58
3.2.1 Torrens Act och landägande	58
3.2.2 Brottslighet och bestraffning i Hongkong.....	61
3.2.3 Opiumfarmernas drift och framgång	65
4 Slutsatser och avslutning	68
4.1 Angående positionering.....	68
4.2 Sammanfattning av diskussionen	69
4.3 Trådarna vävs ihop	72
Källförteckning	75
Arkivkällor	75
Litteratur.....	75
Webbresurser.....	79
Databaser.....	80

1 Inledning

Singapores gator är skinande rena. Utöver insatserna från de tiotusentals registrerade städare som arbetar i staden genomförs också regelbundna skräpplockarkampanjer där befolkningen går man ur huse för att städa undan det bråte som mot förmodan landat på oönskade platser.¹ För dem som inte är på det klara med vilka regler som gäller finns det gott om skyltar över hela staden som förklarar att det är förbjudet att skräpa ner, spotta, äta durianfrukt, röka, tugga tuggummi och mata duvor. Samma skyltar är också del i att upprätthålla ordningen med sina förbud mot att cykla under broar, inleda slagsmål, tafsa, fiska och fånga fåglar, och meddelar också vilka straff som är aktuella för olika typer av förseelser: att sexuellt ofreda någon på dansgolvet kan leda till antingen böter, spöstraff, fängelse eller en kombination av alla tre. Renlighet, smittskydd och allmän ordning upprätthålls av åtminstone två statliga myndigheter, National Environment Agency och Public Hygiene Council. Övervakning och bekämpning sköts av stadens poliskår med den officiella visionen att göra Singapore till den tryggaste platsen i världen.²

Singapore var från och med sitt grundande 1819 tänkt att bli en plats utöver det vanliga: drottningen i öst, en plats där både asiater och européer skulle kunna leva hälsosamma och produktiva liv.³ ”It would be difficult to name a place on the face of the globe with brighter prospects,” skrev grundaren Stamford Raffles samma år.⁴ Han och hans efterföljare tog sig sedan an att bygga upp allt från grunden, med ett rektangulärt vägnät och avgränsade stadsdelar för olika befolkningsgrupper, landmassor som flyttades från ett område till ett annat för att jämna ut och förstora, detaljerade regler för vilka aktiviteter som fick bedrivas på offentliga platser, sanitära system, vattenrening, brottsbekämpning, byråkrati och allt man ansåg höra ett samhälle till. En by bestående av ett drygt hundratal malajer blev på

¹ Tim McDonald, ”The cost of keeping Singapore squeaky clean”, *BBC Worklife* 29.10.2018, hämtat 22.10.2021, <https://www.bbc.com/worklife/article/20181025-the-cost-of-keeping-singapore-squeaky-clean>.

² ”Mission and Vision”, Singapore Police Force, hämtat 22.10.2021, <https://www.police.gov.sg/Who-We-Are/Mission-and-Vision>.

³ Brenda S. A. Yeoh, *Contesting Space in Colonial Singapore: Power Relations and the Urban Built Environment* (Singapore: NUS Press, 2013), 85–87.

⁴ Constance Mary Turnbull, *A History of Modern Singapore, 1819–2005* (Singapore: NUS Press, 2009), 37.

ett år en stad på 10 000 invånare, 50 år senare 100 000, omkring 1950 en miljonstad, och platsar i dag med sina nästan sex miljoner invånare på listan över världens 50 största städer.

Det är dock inte Singapores storlek som gör att staden sticker ut bland världens metropoler. Sedan självständigheten 1965 har Singapore drivits enligt liknande principer som gällde under den koloniala perioden, med ordning, renlighet, effektivitet och handel i fokus. Enligt Världsbanken hade Singapore världens näst högsta bnp per capita mätt i köpkraft 2020. Även indikatorerna för affärsvänlig byråkrati placerade stadsstaten på andra plats i världen. I Economist Intelligence Units index för säkra städer 2019 kom staden tvåa. Huruvida Singapores offentliga administration är effektiv eller inte beror på vilken mätmetod som används, men baserat på de många fackverk som givits ut av singaporianska myndigheter om varför just deras modell är eftersträvansvärd är det uppenbart att man anser en effektiv offentlig sektor vara av stor betydelse. World Economic Forum rankade 2018 Singapores offentliga sektor som den sjätte bästa i världen. Enligt Transparency International, som skapar en årlig topplista över frånvaron av korruption i offentlig administration, låg Singapore på en delad tredjeplats 2020. Världsbanken gav Singapore förstaplatsen 2020. Även Hongkong, Storbritanniens andra handelskoloni i borte Asien, kan stoltsera med hög ekonomisk aktivitet. Stadens affärsvänlighet är bara snäppet under Singapores enligt Världsbanken, och dess bnp per capita är tillräcklig för att placera den på topp 20-listan, om än med en köpkraft 40 procent lägre än Singapores. Vad gäller säkerhet placerade Economist Intelligence Unit Hongkong på tjugonde plats 2019. På listan över icke-korrupta administrationer kom man på elfte plats, och samma placering fick man på Världsbankens lista över administrationens effektivitet 2020.

Det finns en mängd index som säger sig rangordna rena städer, och de fokuserar på allt från luftkvalitet och sophantering till grönt företagande. På de listor som betonar renlighet i betydelsen rena gator och god sophantering är Singapore ständigt på medaljplats, men även på listor med andra prioriteringar kvalar staden oftast in på topplistan. Det kan man inte säga om Hongkong, som visserligen tycks rikta resurser på att marknadsföra sig som en ren stad men som ändå hittills inte har kommit in på topplistorna.

Utgångspunkten för den här avhandlingen är att Singapore, trots många historiska likheter med Hongkong, har hållit fast vid de ideal som de brittiska kolonisatörerna och den övriga europeiska befolkningen under kolonial tid förde med sig. Renlighet är ett av dessa

ideal, men inte alls det enda, något som den fortsatta genomgången kommer att visa. Staden har bibehållit sin europeiskhet till en så anmärkningsvärd grad att den kanske kan påstås vara mer europeisk än själva Europa, men åtminstone mer europeisk än Hongkong. Härur stiger det syfte och de frågeställningar fram som de kommande sidorna försöker bena ut.

1.1 En kort historisk bakgrund

Premissen för den här avhandlingen är att Hongkong och Singapore på väldigt många sätt liknar varandra, men att Singapore av någon anledning har utvecklats till att bli en betydligt mer europeisk stad. I den historiska bakgrunden till de båda städerna ställs de därför mot varandra på olika sätt för att tydligt illustrera likheter och skillnader. Dessa tre underkapitel tar sig an städernas historia fram till den period som sedan ligger i fokus för källmaterialet, det vill säga 1880-talet, och visar att det finns många goda skäl till att Hongkong och Singapore borde vara synnerligen lika varandra. Detta inleds med en övergripande historieöversikt, följt av en jämförelse av den språkliga och etniska sammansättningen, och därefter följer ett avsnitt som tar upp andra likheter och skillnader som forskare tidigare lyft fram.

1.1.1 Hongkongs och Singapores grundande och kronkoloniernas styrning

När kapten Edward Belcher tog i land i Hongkong den 25 januari 1841, avfytrade kanoner och gevär och under högtidliga former utbringade en skål till drottning Victorias ära hade han knappast en aning om att landstigningsplatsen drygt 160 år senare skulle ligga 300 meter inåt land. Den fick namnet Possession Point av britterna och Tai Tat Tei (大笪地, ”stort öppet område”) av den kantonesisktalande befolkningen, och det är först på senare tid som parken – som den i dag förvandlats till – blivit mer allmänt kallad Hollywood Road Park. Knappast kunde Belcher heller tänka sig att den bosättning på några tusen fiskare och jordbrukare som levde där en dag skulle växa till en mångmiljonstad med särskild kompetens inom global handel och finansiella tjänster.

Belcher hade blivit utsänd att inspektera områdets lämplighet som knypunkt för handel och militära aktiviteter, och hamnade därmed mitt i den trasiga-telefonlek som den brittiska beslutsgången om Hongkong skulle bli. I det så kallade första opiumkrigets

inledande skede stod det klart att Storbritannien behövde en fast punkt i eller nära Kina där militära och politiska resurser kunde samordnas inför insatser mot kejsardömet. Hade det endast handlat om politik och militär hade man kanske nöjt sig med att fortsätta använda Macau som bas, men det fanns ytterligare en faktor att ta i beaktande, nämligen kommersiella intressen. Det tycks allmänt accepterat att den sistnämnda faktorn var den mest avgörande. Steve Tsang⁵ motiverar sin rangordning – kommersiella intressen först, sedan de diplomatiska, och därefter de militära som en följd av de diplomatiska – med att Storbritannien mycket väl hade kunnat invadera ett flertal befintliga kinesiska hamnstäder. Man hade också kunnat propa på en legalisering av den så lukrativa opiumhandeln. I stället antog man en bredare och kanske mer långsiktig syn på kommersiell lönsamhet.⁶ En mer cynisk tagning från Niall Ferguson är att det i grunden handlade om just opium och inte så mycket annat: ”The only real benefit of acquiring Hong Kong [...] was that it provided firms [...] with a base for their opium-smuggling operation.”⁷

Att det skulle bli just Hongkong var allt annat än självklart. Charles Elliot, den brittiska regeringens utsände i området, blev hemförordnad och avsatt av utrikesministern Palmerston för sitt utropande av Hongkong som brittisk koloni. Denne hade uttryckligen förordat Zhoushanöarna betydligt längre norrut längs Kinas kust. Elliot hann dock utfärda ett flertal direktiv innan han åkte hem, vilket gjorde att ett kommersiellt centrum och en politisk administration på bara ett fåtal månader börjat ta form. När Henry Pottinger kom till platsen med instruktioner från både Palmerston och den nyligen tillträdde utrikesministern Abderdeen att helst byta bort Hongkong mot en lämpligare ö blev han så övertygad om att den nya hamnstaden hade alla förutsättningar att göra störst nytta för imperiet att han höll fast vid den.⁸

Freden i Nanjing 29 augusti 1842 gjorde officiellt Hongkong till en brittisk koloni. Samtidigt tvingades Beijing även bland annat betala ett stort skadestånd och öppna fem

⁵ Asiatiska namn skrivs ofta ut med släktnamnet först och tilltalsnamnet efter, men konventionen varierar beroende på land och tidsperiod. De asiatiska forskare som nämns i den här avhandlingen varierar sig ofta själva från tidskrift till tidskrift och från bok till bok. Av dessa orsaker gör jag det pragmatiska valet att i samtliga fall följa västerländsk ordningsföljd.

⁶ Steve Tsang, *A Modern History of Hong Kong* (London: I.B. Tauris & Co, 2004), kap. 1–2.

⁷ Niall Ferguson, *Empire: How Britain Made the Modern World* (London: Penguin Books, 2004), 166.

⁸ Tsang, *A Modern History*, kap. 2.

hamnar för internationell handel. Hongkong kom mycket riktigt till militär användning under de kommande årtiondena, åtminstone för uttråkade guvernörer som ville göra sig ett namn – det är åtminstone Julia Lowells förklaring till nästa stora militära konflikt mellan Storbritannien och Kina, när en flotta från Hongkong 1856 bombarderade Guangzhou som vedergällning för att ett piratfartyg som eventuellt hade koppling till Hongkong, men definitivt inte till Storbritannien, tagits i besittning av de kinesiska myndigheterna.⁹ Under resten av årtiondet fortsatte stridigheter som ledde till ytterligare eftergifter från Kinas sida i form av öppnad handel även med inlandet, utökad missionsverksamhet samt legalisering av opium.

När Stamford Raffles officiellt tog kontroll över Singapore den 6 februari 1819 bodde kanske 150 personer på platsen. Framst rörde det sig om malajer som flyttat in från halvön i norr några tiotal år tidigare. Bosättningen hade inrättats av Johorsultanatet, som i sin tur var under holländsk kontroll. Raffles lyckades, tack vare listigt politiskt manövrerande, byta ut sultanen i Johor och fick i gengäld rätten att grunda handelsstationen Singapore. Ett år efter grundandet uppgick befolkningen till 10 000 personer, mycket tack vare kinesisk inflyttning. Man uppnådde snart den etniska fördelning som skulle gälla under första halvan av 1800-talet, nämligen en andel kinesisk befolkning på ungefär 40 procent. Den näst största gruppen var malajer, som i egenskap av den mest bofasta etniska gruppen också uppvisade en jämn könsfördelning medan övriga grupper mestadels bestod av inflyttade arbetare av manligt kön. Ett flertal andra nationaliteter och etniska grupper är också representerade i den folkräkning som gjordes tio år efter grundandet.¹⁰

Raffles tycks ha haft en tydlig bild av vad Singapore skulle bli, men hans vision och entusiasm delades inte av alla inblandade. William Farquhar, Singapores förste Resident, ansåg sig få motstridiga order och visste inte om det var handel eller militära intressen som skulle prioriteras. Varken den brittiska administrationen i Indien eller i Penang ställde sig positiva till koloniseringen av Singapore eftersom den ansågs förvärra internationella relationer i området, och särskilt Storbritanniens förhållande till Nederländerna. Den brittisk-

⁹ Julia Lowell, *The Opium War: Drugs, Dreams and the Making of China* (London: Picador, 2011), 252–253.

¹⁰ Stan Neal, *Singapore, Chinese Migration and the Making of the British Empire, 1819–67* (Woodbridge: Boydell Press, 2019), 21–22.

holländska freden 1824 löste dock den sistnämnda knuten. Vid den tiden hade dessutom Singapores befolkning, och handeln som utgick från staden, ökat så mycket att det knappast fanns någon återvändo.¹¹

Singapore styrdes inledningsvis av det brittiska ostindiska kompaniet, något som även var fallet efter att kolonin expanderats till att bli Straits Settlements¹². 1830 övertogs kolonin av brittiska Indien och blev en furstestat. Den blev en kronkoloni 1867, vilket innebar att den rapporterade direkt till kolonialministeriet i London. Hongkong däremot grundades från första början som en kronkoloni och fick tillhörande styrningsmodell 1843. Denna modell, som gällde alla kronkolonier, innebar att lagar stiftades av Legislative Council (LegCo) och förverkligades av Executive Council (ExCo). Guvernören spelade en avgörande roll. Inte bara var det länge i praktiken han som fattade besluten i LegCo, utan hans godkännande krävdes också för att ExCo:s beslut skulle vara giltiga. Upplägget var medvetet autokratiskt och LegCo hade minst makt av de tre maktpolerna, något som var fallet i samtliga kronkolonier vid den här tiden.¹³ I Hongkong gavs LegCo viss formell beslutandemakt 1888, något som inte skedde i Straits Settlements.

Medlemmarna i LegCo utsågs länge enväldigt av guvernören och representerade uttryckligen brittiska affärsintressen. De var därmed oundvikligen briter. I Hongkong höjdes tidigt röster för olika former av etnisk representation, något som resulterade i att guvernören även började utse inofficiella medlemmar. I Hongkong började sådana utses 1850 och blev sedermera sex till antalet. En av dessa skulle vara kines, något som utökades till två på 1890-talet.¹⁴ De inofficiella medlemmarna i Singapores LegCo var inledningsvis två och utökades till fyra 1883, något som faller under den undersökta perioden och därmed diskuteras i avsnitt 3.1.1.

¹¹ Stephen Dobbs, "The Singapore River/Port in a Global Context", i Derek Heng & Syed Muhd Khairudin Aljunied (eds.), *Singapore in Global History* (Amsterdam: ICAS / Amsterdam University Press, 2011), 52–54.

¹² Straits Settlements bestod av Singapore samt de små sultanaten Penang och Malacka, i dag delstater, på västkusten av Malackahalvön. Under den aktuella perioden ingick också Dinding, även det ett litet sultanat på västkusten. De återstående, och största, landområdena på Malackahalvön bestod av Förenade malajstaterna och Oförenade malajstaterna, bägge sammansättningar av brittiska protektorat under varierande grad av brittisk kontroll.

¹³ Tsang, *A Modern History*, kap. 2.

¹⁴ Tsang, *A Modern History*, kap. 2.

1.1.2 Hongkongs och Singapores etniska och språkliga sammansättning

Av det ovanstående antyds att den kinesiska befolkningen i Singapore och Hongkong skilde sig från varandra till sin sammansättning. Eftersom den här avhandlingen tar sig an begreppet europeiskhet förefaller det rimligt att beskriva den etniska sammansättning som gällde i Hongkong och Singapore, inte bara under den period som undersöks närmare i det empiriska materialet utan även utvecklingen från koloniernas grundande till i dag. Det faller sig därför naturligt att börja med Singapore, som blev en brittisk koloni tidigare än Hongkong. Det konstaterades redan i inledningen att befolkningen i Singapore snabbt fick den etniska fördelning som skulle bli gängse under halva 1800-talet, nämligen en andel kineser på ungefär 40 procent. Även flera andra nationaliteter och etniska grupper var under samma period representerade i större eller mindre utsträckning. Efter ett halvt decennium påbörjades dock en process där majoritetsbefolkningen stärkte sin ställning gentemot andra grupper, och kineserna fick först absolut majoritet och uppnådde därefter en andel på ungefär 75 procent, där utvecklingen också har avstannat. I Tabell 1 kan man följa utvecklingen för de största folkgrupperna i Singapore från den första kända folkräkningen 1824 till 2020. Strikt taget utförde kolonistörerna en folkräkning vid landstigningen 1819, men den bör knappast ses som mer än kuriosa i sammanhanget.

	Befolkning	m/k	Kineser	m/k	Malajer	m/k	Indier	m/k	Övriga
1824	11	2,0	31%	8,2	60%	1,1	7%	5,9	2%
1871	95	3,2	58%	6,1	28%	1,3	11%	4,3	4%
1911	303	2,5	72%	2,8	14%	1,2	9%	4,9	5%
1970	2 075	1,0	76%	1,0	15%	1,0	7%	1,5	2%
2020	4 044	1,0	74%	0,9	13%	1,0	9%	1,1	3%

Tabell 1: Befolkningsutvecklingen i Singapore 1824–2020. Antal i '000 individer. m/k står för män per kvinna.¹⁵

Två huvudsakliga slutsatser, och en avgörande problematisering, av det ovanstående kan lyftas fram. För det första var Singapore under åren efter sitt grundande en regional knutpunkt med omfattande internationella inslag i form av tre huvudsakliga etniska grupper:

¹⁵ Swee-Hock Saw, *The Population of Singapore, Third Edition* (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2012), 29–32; ”Singapore Residents by Age Group, Ethnic Group and Sex, End June”, SingStat Table Builder, Singapore Department of Statistics.

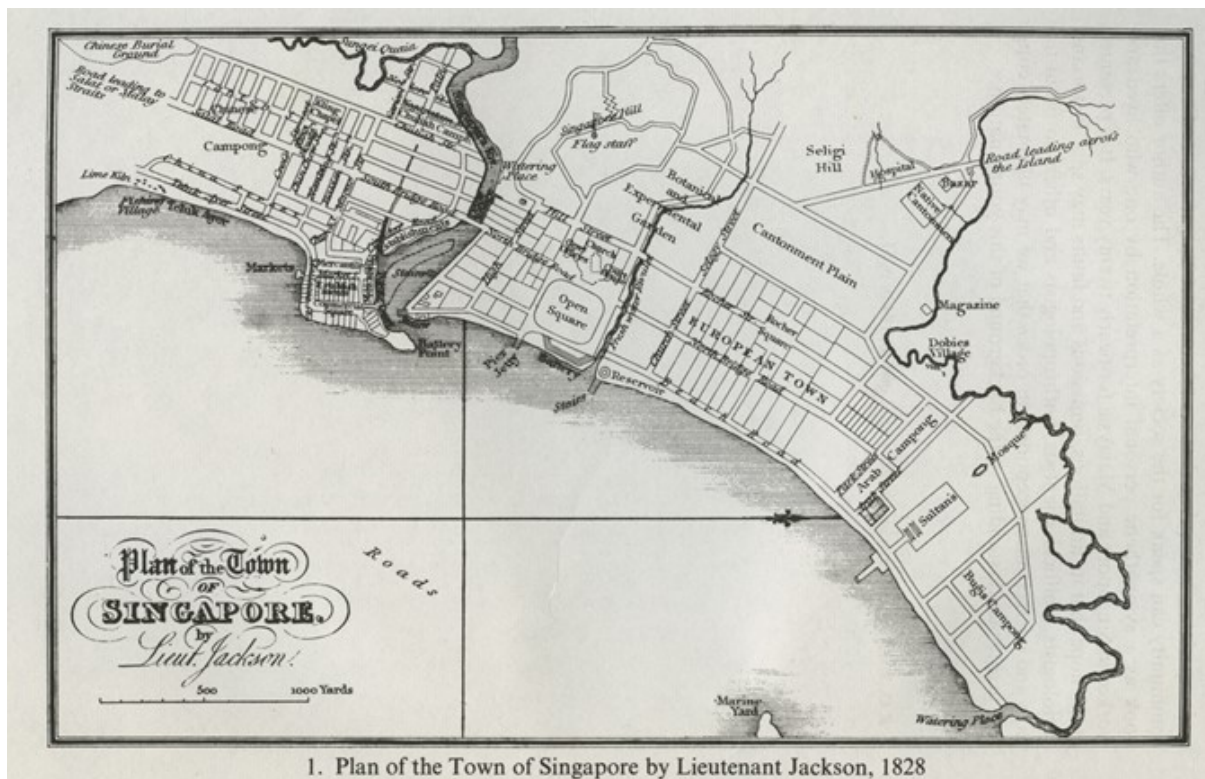
kineser, malajer och indier. För det andra var och förblev den kinesiska befolkningsgruppen numerärt dominerande. Det är det sistnämnda påståendet som behöver nyanseras. Den kinesiska inflyttningen till Singapore skedde framför allt från den södra delen av landet, närmare bestämt från Fujian och Guangdong. I dessa provinser är ett stort antal dialektgrupper representerade.¹⁶ När dessa flyttade sitt anvisade område på strandbanken söder om Singaporeflodens mynning organiserade de sig på olika sätt då de inte upplevde att de fick tillräckligt skydd och stöd av myndigheterna i varken sina gamla eller nya hemstäder. Förutom tempelgemenskaper fanns det organisationer baserade på territorium, klaner och handel, men alla dessa hade sin grund i dialektgrupperna. Den första dialektgruppen som grundade tempel i området var hokkien, följd av kantoneser och hakka. I samband med öppnandet av hamnen Boat Quay grundade även chaozhou (i litteraturen oftast benämnd teochew) ett utpräglat bostadsområde i närheten. Ännu omkring 1850 var det endast dessa fyra grupper som var tillräckligt talrika för den typen av organisation. Vid den tiden hade dock den kinesiska befolkningen som helhet redan spridit ut sig i staden och bodde nu även norr om flodmynningen i områden som ursprungligen varit reserverat för européer.¹⁷ Bild 1 på nästa sida visar den planritning för staden som Stamford Raffles gav löjtnant Philip Jackson i uppdrag att utarbete 1822 och som publicerades 1828. Väst är uppåt på kartan. Man kan se den etniska indelning som nämnts ovan, där den kinesiska folkgruppen hade sin plats söder om Singaporefloden och européerna längre norrut medan de offentliga utrymmena låg mitt emellan. Denna ordning hade alltså gått om intet redan ett fåtal årtionden senare.

Under påföljande årtionden följde ytterligare dialektgrupper. I folkräkningen från 1881, som är den första som registrerar den här typen av tillhörighet, nämndes tio olika grupper, varav den tionde var ”övriga”. I det skedet hade de tre grupper som skulle bli dominerande framöver fått ett visst försprång gentemot övriga grupper. Hokkien sades stå för 29 procent av den kinesiska befolkningen, följd av chaozhou med 26 och kantoneser med 17.

¹⁶ I detta uttalande döljs långvariga och ibland uppslitande debatter om huruvida man borde tala om dialekter eller språk, och även huruvida det är fråga om skilda etniska grupperingar eller endast språkliga/dialektala sådana. Jag använder här för enkelhetens skull begreppet ”dialekt”, utan att för den skull ta ställning i de underliggande frågorna.

¹⁷ Kiyomi Yamashita, ”The Residential Segregation of Chinese Dialect Groups in Singapore: with Focus on the Period before ca. 1970”, *Geographical Review of Japan* 59 (1986:2), 88–89.

Efter dem kom hainan, hakka och hokchiu med mindre än 10 procent vardera, och därefter spillror av fukienesiska, puxian, födda i kolonin samt övriga.¹⁸

Figur 1: Philip Jacksons plan för Singapore, utförd 1822–1823 enligt Stamford Raffles instruktioner och publicerad 1828. Notera de etniskt indelade områdena på vardera sida om floden. Norr är till höger. Public Domain, Singapore National Archives.

I Hongkong var, och är, den etniska sammansättningen mer homogen. Den första inflyttningen kom till övervägande del från Guangzhou.¹⁹ Det är däremot svårt att göra en jämförbar översikt av den etniska befolkningsutvecklingen i Hongkong eftersom datamaterialet är synnerligen spretigt. Det är talande att jag inte kan hitta en enda bok eller artikel som sammanställer informationen på ett liknande sätt som gjordes för Singapore ovan. Det gjordes årliga folkräkningar eller -uppskattningar sedan kolonins grundande, så den totala

¹⁸ Yamashita, "The Residential Segregation", 88–89.

¹⁹ Takeshi Onimaru, "Financing Colonial State Building: A Comparative Study of the 19th Century Singapore and Hong Kong", i Takashi Shiraishi & Tetsushi Sonobe (eds.), *Emerging States and Economies: Their Origins, Drivers, and Challenges Ahead* (Singapore: Springer Open, 2019), 109.

befolkningens mängd kan man enkelt få en översikt av. Däremot är den etniska fördelningen osäker. 1871 delade de koloniala administratörerna in befolkningen i vita och färgade, varav den senare gruppen inkluderar kineser. ”Vita” stod vid det tillfället för sju procent av befolkningen.²⁰ 1921 registrerade man också två grupper, men denna gång var de kineser och övriga. Det kan tyckas något oväntat att den brittiska ledningen inkluderar sig själva i ”övriga”, men eftersom räkningen visade att kineserna stod för 98 procent av befolkningen var det ändå en rationell avvägning.²¹ På 1960- och 1970-talen avstod man helt från att fråga efter etnicitet, utan tittade i stället på ett antal relaterade frågeställningar, exempelvis härkomst, födelseort och – kanske mest intressant i det här sammanhanget – vilket språk man använder till vardags. 1971 hade 3,5 av stadens knappt 4 miljoner invånare kantonesiska som modersmål. Om man dessutom lägger till övriga kinesiska språk kommer man upp i drygt 98 procent av befolkningen.²² I det nutida Hongkongs folkräkningar är etnicitet åter en central fråga. Om det beror på mer detaljerade alternativ eller på en verklig förändring i befolkningssammansättningen är inte lätt att avgöra, men andelen kineser har nu minskat till omkring 92 procent medan gruppen ”övriga” har ökat till sju procent.²³

På det stora hela har dock inte befolkningssammansättningen i Hongkong förändrats dramatiskt sedan den första stora kinesiska inflyttningen ägde rum i samband med kolonins grundande. Oberoende av hur man definierar befolkningens etniska härkomst kan man troligen anta att kineser stått för omkring 98 procent av befolkningen under största delen av tiden sedan 1841, men att andelen under de senaste årtiondena har sjunkit något till förmån för andra inflyttande folkgrupper.

²⁰ ”Population”, Hongkong Blue Book, Hong Kong Government Reports Online (1842–1941), The University of Hong Kong Libraries (HKUL), hämtat 22.11.2021, <https://sunzi.lib.hku.hk/hkgro/>.

²¹ ”Vital Statistics”, Administrative Report for the Year 1921, Hong Kong Government Reports Online (1842–1941), The University of Hong Kong Libraries (HKUL), hämtat 22.11.2021, <https://sunzi.lib.hku.hk/hkgro/>.

²² Fan Shuh Ching, *The Population of Hong Kong* (Hongkong: The Committee for International Coordination of National Research in Demography, 1974), 19.

²³ ”A104, Population by Ethnicity and Year”, 2016 By-Census, Census and Statistics Department, Hongkong, hämtat 22.11.2021, <https://www.by-census2016.gov.hk/en/>.

1.1.3 Andra likheter och skillnader mellan Hongkong och Singapore

Utöver likheter och skillnader i städernas språkliga och etniska sammansättning går det att peka ut ett stort antal andra aspekter som gör jämförelser mellan Hongkong och Singapore under 1800-talet fruktbara. Dessa är generellt kopplade till handel, enligt en användbar sammanställning som Paul Kratoska gjort om ämnet. Bägge kolonier erbjöd det brittiska imperiet en ingång till tidigare outnyttjade marknader, i Singapores fall den indonesiska skärgården, vid tillfället främst kontrollerad av Nederländerna, och i Hongkongs fall Kinas inland. I båda fallen kunde de tillresande affärsmännen dra nytta av befintliga handelsnätverk, och eftersom både Hongkong och Singapore klassificerades som frihamnar var även andra inträdesbarriärer mot handel minimala. Eftersom bägge städer var under brittisk kontroll var man någorlunda isolerade från regional politik. Även de fysiska egenskaperna var goda: de naturliga hamnförhållandena var idealiska för havsbaserad handel, om än på något olika sätt. Singapore låg skyddat från tropiska stormar och fartyg kunde ligga säkra i lä från ett stort antal omkringliggande öar. Hongkong å sin sida hade en djup naturlig hamn, och låg även skyddad från de tyfoner som periodvis härjade på den kinesiska östkusten. Lagstiftningen var anpassad för att möjliggöra handel och efterlevnad prövades av relativt korruptionsfria domstolar. Dessutom avhöll sig de politiska administrationerna generellt från att lägga sig i kommersiella frågor. Allt detta skapade idealiska förhållanden för handel och drog till sig kommers på ett sätt som få andra städer i världen lyckades med.²⁴

Frånvaron av tullavgifter och de allmänt låga råvarupriserna och transaktionskostnaderna i Hongkong och Singapore gjorde att dessa städer fick ett rejält försprång gentemot andra handelsstäder vid kusten vid samma tid. Politiska aspekter spelade också en viktig roll. Det nederländska *cultuurstelsel*-systemet efter den första tredjedelen av 1800-talet innebar att jordbruket i Indonesien i praktiken blev ett statligt monopol, med ineffektivitet och hungersnöd som följd. Singapore erbjöd fristående handelsmän en marknad med allt vad det innebär av prisinformation samt handelsrelaterade och finansiella tjänster. På samma sätt kunde Hongkong erbjuda liknande möjligheter för de bolag som var på plats för att utnyttja det påtvingade öppnandet av den kinesiska marknaden för handel med utlandet.

²⁴ Paul H. Kratoska, "Singapore, Hong Kong and the End of Empire", *International Journal of Asian Studies* 3 (2006:1), 2.

Bägge städer fungerade som handelsnoder, men på något olika sätt. Singapore fungerade framför allt som ett lager för vidareförsäljning, dit varor från många mindre leverantörer i inlandet transporterades, lagrades och skeppades vidare av handelsbolag till både den regionala och den globala marknaden. Hongkong var snarare en öppning för den sydliga kinahandeln, och endast sekundärt en plats för återförsäljning till regionen. Man kan se på Hongkong under andra halvan av 1800-talet som en av flera kinesiska handelsstäder, om än med annan politisk ordning. När *culturstelsel* avvecklades på 1870-talet och handeln med Kina liberaliserades i form av anläggandet av ett flertal renodlat kinesiska frihamnar hade både Singapore och Hongkong uppnått en sådan status och omsättning att deras respektive positioner inte längre var hotade.²⁵

Ytterligare två närliggande jämförelsepunkter är relevanta i det här sammanhanget, nämligen hanteringen av opiumhandeln och av den kinesiska organiserade brottsligheten i de båda kolonierna. Varken Singapore eller Hongkong kunde införa tullar eller på andra sätt använda skatter för att profitera på den snabbt ökande handeln eftersom bägge profilerade sig som frihamnar. De fick i stället hitta andra sätt att få intäkter för att finansiera offentliga kostnader samt skicka avkastning till London. En sammanställning av skatteintäkterna i Straits Settlements från 1868 visar att de största intäkter kom av punktskatter på opium, alkohol och andra droger. Därefter följde avgifter för gruvdrift, trädfällning, tegeltillverkning och stenhuggeri, följt av licenser för alkoholförsäljning, pubar och pantverksamhet. Ytterligare intäkter kom från uthyrning av offentliga marknadsplatser, stämpelskatter samt mark. Utöver dessa intäkter upptogs även skatt baserat på byggnader, mark, hästar och kärror, och dessa användes främst för upprätthållande av ordningen. En motsvarande sammanställning för Hongkong 1869 visar en något annorlunda bild. Intäkter av mark (jordlega och liknande upplägg, dock inte försäljning av mark) är där etta, följt av uthyrning av marknader och byggnader. Sedan följer liknande licensavgifter som i Singapore, olika typer av punktskatter samt avgifter och böter. Den avgörande skillnaden mellan Singapores och Hongkongs offentliga intäkter ända till slutet av 1800-talet är dock opiumtillverkningen. I Singapore stod opium för ungefär 50 procent av intäkterna medan den i Hongkong

²⁵ Kratoska, "Singapore, Hong Kong", 3.

inledningsvis var 10 och som mest uppgick till mindre än 20 procent 1876. Detta faktum berodde inte på ett medvetet val från Hongkongledningens sida. Tvärtom var denna underprestation ett återkommande bekymmer för Hongkongs guvernör.²⁶

En viktig orsak till Hongkongs svaga resultat på opiumfronten var den kinesiska organiserade brottsligheten. Administrationen lade ursprungligen ut opiumproduktionen på entreprenad med några års mellanrum, och den person eller organisation som bjöd högst fick monopol på verksamheten under en bestämd tid. Man ändrade dock upplägget vid ett flertal tillfällen för att undvika att enstaka brottsyndikat fick för mycket makt över opiumhandeln. Det ursprungliga upplägget var en kopia av systemet i Singapore, där man hade lyckats utnyttja den etniskt splittrade kinesiska befolkningen inte bara för att driva opiumverksamheten utan också för att driva in skatteintäkter från områden som den europeiska befolkningen inte ville röra sig i – vid den här tiden ringades Singapore trots allt in av mygg- och sjukdomshärjade träskområden. Under en 40-årsperiod från 1840-talet hade därmed hokkien- och chaozhoukineserna monopol på tillverkning och lokal försäljning av både opium och alkohol, något som bidrog till både stabilitet och goda intäkter för den brittiska administrationen.²⁷ Det bör påpekas att den opiumhandel som här refereras till inte ska förväxlas med den internationella handel som framför allt brittiska och amerikanska handelskompanier ägnade sig åt mellan Indien och Kina. Denna handel låg, i egenskap av frihamnar, bortom både Hongkongs och Singapores skattekompetens. För att få offentliga intäkter av den utbredda efterfrågan på opium krävdes det intern handel, och det är den som beskrivits ovan.

1.2 Syfte och forskningsfrågor

Hongkong och Singapore var bägge brittiska kolonier, fyllde liknande funktioner som handelsstäder, var underställda liknande lagstiftning och utstod liknande åtgärder från den brittiska administrationen. Under den specifika period som behandlas i den här avhandlingen ser vi exempel på hur administrationen i bägge städer på olika sätt försökte minimera det

²⁶ Onimaru, "Financing Colonial State Building", 110.

²⁷ Onimaru, "Financing Colonial State Building", 104.

kinesiska inflytandet, genomförde massiva infrastrukturprojekt för att förbättra den sanitära situationen, minska smittspridning och öka tillgången till rent vatten, införde välfärdsåtgärder särskilt inriktade på kvinnor och barn, målmedvetet dikade ur sumpmarker och använde jorden som fyllnadsmark för att expandera kustlinjen, reste storslagna offentliga byggnader och inte minst förfinade den byråkratiska processen i sig. Vi ser också exempel på situationer där målsättningen må ha varit liknande i både Hongkong och Singapore men resultaten i slutändan annorlunda. Exempel på sådana situationer är hur landägande hanterades, hur brott och ordningsproblem hanterades och hur de offentligt ägda opiumfarmarna sköttes.

Trots alla dessa likheter är de två städerna i dag märkbart olika, åtminstone sett ur ett europeiskt perspektiv, något introduktionen ovan gav exempel på. Det finns givetvis många tänkbara orsaker till det. En stad kan, som Mamadou Diouf noterat, bestå av flera olika narrativ samtidigt – den sammantagna stadsbilden formas av förgrenade minnen.²⁸ Det är fullt tänkbart att Hongkong och Singapore är slående lika varandra sett ur andra perspektiv än det snävt europeiska som intas här. Det europeiska är dock ett aktuellt perspektiv. Det tredelade historievetenskapliga verket *Europa. Die Gegenwart unserer Geschichte* från 2019 (ursprungligen på franska 2017) är i mångt och mycket ett försök att förstå vad Europa är och har varit bortom de politiska gränserna. I detta ingår även i högsta grad europeisk närvaro i delar av världen som inte brukar anses vara europeiska. Det är ur det perspektivet Diouf i sin essä ser det europeiska i Dakar, huvudstad i den forna franska kolonin Senegal. Staden grundades av kolonistörerna och planerades enligt deras värderingar, där sanitära frågor och kommersiella intressen stod i centrum. Dessa kärnfrågor återspeglas än i dag på allehanda rumsliga, kulturella och juridiska sätt. I ett sådant narrativ är Dakar Europa, om än långt borta och på en annan kontinent.

Den här avhandlingen tar inspiration av Dioufs perspektiv, men försöker gå ett steg längre. Man kan, som beskrevs ovan, hävda att dagens Singapore kännetecknas av europeiskhet till en betydligt högre grad än Singapore. Men vad är då denna europeiskhet? Man kan observera att sanitet och handel stod högt i kurs inte bara för de franska kolonistörerna i Dakar utan även för de brittiska i Hongkong och Singapore, men en sådan

²⁸ Mamadou Diouf, "Dakar, ein Gedächtnispuzzle", i Étienne François & Thomas Serrier (Hrsg.), *Europa. Die Gegenwart unserer Geschichte III* (Darmstadt: wbg Theiss, 2019), 213–219.

observation svarar inte i sig på frågan varför så är fallet. Syftet med den här avhandlingen är att presentera en möjlig definition av europeiskhet, samt att pröva denna definition i läsningen av relevant källmaterial från den koloniala perioden i de två brittiska kolonierna. Vilka aspekter av källmaterialet belyses av den definition av europeiskhet som används? Vilka likheter och skillnader finns det i materialet från Hongkong och Singapore? Och kan dessa likheter och skillnader säga något om den högre grad av europeiskhet som i dag präglar Singapore i jämförelse med Hongkong? Dessa forskningsfrågor tar jag mig an i de kommande kapitlen.

1.3 Avgränsning och källmaterial

Källmaterialet för den här avhandlingen består av uttalanden från koloniernas guvernörer, mer specifikt deras kommentarer till årsberättelsen, som delgavs Legislative Council (LegCo) vid dess årliga öppnande. Dessa tal och kommentarer lyfte fram de aspekter av kolonins verksamhet som guvernören ansåg viktiga att betona, antingen av pragmatiska eller av politiska skäl. En annan aspekt värd att betona är att dessa uttalanden var synnerligen konkreta – de beskriver vad som faktiskt gjordes och vad som borde eller skulle komma att göras. De var inte ideologiska, filosofiska eller på annat vis akademiskt hållna, utan höll sig till det handfasta på samma sätt som företagsledare i dag årligen berättar för aktieägarna vad som har gjorts och kommer att göras, inte vad de anser om världen i stort. Guvernörernas tal kan alltså antas beskriva de viktigaste aktiviteter som pågått i kolonierna. En uppenbar problematisering av detta synsätt är att själva det faktum att kolonisatörerna var i Asien och tillsatte guvernörer och annan administration är en ideologisk handling i sig, vilket på sätt och vis gör guvernörernas tal ideologiska eftersom de bygger på den grundläggande ontologin att de har rätt att vara där och agera som de gör. Jag bortser i det följande från denna motsättning och tar inte ställning till legitimiteten i den koloniala verksamheten.

Den undersökta perioden är 1880-talet. Perioden var för de europeiska imperiernas del inledningen på vad Michael Havinden och David Meredith kallar ”The colonial ’scramble’”, då man inte bara utvidgade sitt koloniala rike utan också började detaljstyra utvecklingen i sina befintliga kolonier. Innan dess dominerade frihandelsförespråkarna den brittiska politiken, men i takt med att behovet av industriella råvaror ökade, samt med att Frankrike och Tyskland ökade sitt inflytande runtom i världen, blev frestelsen att

handgripligen kontrollera kolonierna överväldigande.²⁹ I det undersökta materialet kan man därför se hur administrationen ägnade sig åt aktiviteter som tydligt gick utöver det som krävdes för att upprätthålla en fungerande handelsstation. Det undersökta materialet kommer från övergången till denna period, något som innebär att man kan se exempel på försök och misstag och på att kolonier inom imperiet lärde av varandra för att förbättra sin verksamhet. Eftersom jag är intresserad av attityder och värderingar med koppling till europeiskhet är detta alltså en utmärkt period att undersöka.

Att materialet består av tal från just fem år från vardera kolonin beror på att materialet efter det tycktes mättat. Det skulle säkerligen dyka upp ytterligare aspekter att diskutera om man inkluderade ett ännu större material, men vid den här mängden text började jag märka upprepningar, mönster och tillräckligt många uppslag för att kunna föra en intressant diskussion om det tänkta ämnet.

De specifika tal som ingår i materialet är för Hongkongs del öppningstalen i LegCo 1884–1886. 1884 hölls två öppningstal, ett i februari och ett i december, varav det första var ett öppningstal för arbetsåret 1884 och det andra för arbetsåret 1885. I den här avhandlingen benämns de dock enligt när de gavs. För 1887 hölls inget sedvanligt öppningstal eftersom arbetsperioden blev ovanligt utdragen och den tillträdande guvernören uppenbarligen avstod från att hålla något öppningstal efter en så kort paus. Därför kompletteras de fyra öppningstalen i materialet med det avslutande talet från 1887 som hölls vid ungefär samma tidpunkt som öppningstalen vanligtvis hölls. De tre första talen i materialet från Hongkong hölls av guvernör George Bowen och de två senare av tillfälliga administratörer i väntan på att guvernörsposten skulle tillsättas. Det första av dem hölls av William Marsh och det andra av William Cameron.

För Singapores del ingår de fem öppningstalen från perioden 1884–1888. De fyra första ägde rum under Frederick Welds guvernörskap men de två första hölls i hans frånvaro av administratören Cecil Smith. Talet från 1888 hölls även det av Smith, men den gången i egenskap av nytillträdd guvernör. Talet från 1887 är anmärkningsvärt så till vida att det var Welds sista, och han tog därför tillfället i akt att se tillbaka på sina sju år som guvernör för

²⁹ Michael Havinden & David Meredith, *Colonialism and Development: Britain and its Tropical Colonies, 1850–1960* (London: Routledge, 1993), 45–50.

Straits Settlements. Det är 14 sidor långt, en bra bit mer än de tre till fem sidor som övriga tal håller sig till.

Materialet är tillgängligt elektroniskt. Hongkongs universitet upprätthåller ett digitalt arkiv för allehanda dokument från den koloniala perioden, och de aktuella talen återfinns bland det material som presenterades för LegCo kallat *Sessional Papers*. Singapores biblioteksstyrelse har likaledes ett sökbart webbarkiv. För att hitta öppningstalen där krävs det att man söker upp samlingsvolymerna för den koloniala regeringens officiella informationsblad *Government Gazette* som mestadels innehöll korta notiser och sammandrag av protokoll. Vid öppningen av lagstiftningsperioden publicerades dock även guvernörens tal.

1.4 Teoretiska perspektiv och metodval

Den här avhandlingen tar sitt avstamp i en tidig nietscheansk modell för det antika grekiska dramats uppkomst. Det är inte så långsökt som det låter. I sitt första verk, *Tragedins födelse*, argumenterar Friedrich Nietzsche för att det fulländade grekiska dramat innebar ett helgjutet möte mellan urtillståndet och den konstruerade verkligheten, något han kallar det dionysiska respektive det apolloniska. Dramat, och konsten i allmänhet, blir då för människan ett sätt att hantera den oförutsägbarhet, smutsighet och det främmandeskap som naturtillståndet representerar: ”Här, när viljan är som mest hotad, närmar sig *konsten* som en räddande, läkekunnig förtrollerska; endast hon förmår böja dessa äckeltankar om tillvarons hemskhet och absurditet till föreställningar som går att leva med: dessa är de *sublima*, såsom ett konstnärligt bemästrande av det hemska, och de *komiska*, såsom en konstnärlig urladdning från absurditetens äckel.”³⁰ Som komplement till Nietzsches behandling används också Camille Paglias mer jordnära arbete på samma tema. I det fallet handlar det om *Sexual Personae*, en omfattande behandling av västvärldens apolloniska kamp mot det demoniska dionysiska varat ur sexuellt perspektiv.³¹

³⁰ Friedrich Nietzsche, *Tragedins födelse*, övers. Martin Tegen, i Samlade skrifter, band I (Stockholm: Brutus Östlings bokförlag Symposion, 2000), 46. Kursiveringar i originalet.

³¹ Camille Paglia, *Sexual Personae: Art and Decadence from Nefertiti to Emily Dickinson* (London: Yale University Press, 1990).

Huruvida det är rimligt att benämna de särdrag som Nietzsche och Paglia lyfter som fram europeiska går att ifrågasätta, men jag tror det är fullt försvarbart. Framför allt skulle man kunna invända att författarna snarare beskriver västvärlden i allmänhet än europeiskhet specifikt. Jag lutar åt att de två begreppen är synnerligen närliggande, men att europeiskhet är en mer fruktbar beskrivning, framför allt i det här sammanhanget då utgångspunkten är europeisk kolonialism i borte Asien. Att reducera begreppsapparaten till någon sorts väst mot öst-dikotomi är att göra det onödigt enkelt för sig, då man har möjlighet att se på europeiskhet i kontrast med flera olika kulturer i Östasien. Nietzsche skrev ur ett utpräglat europeiskt perspektiv, kanske till och med centraleuropeiskt. Paglia växlar mellan begreppen *Western* och *European* utan att desto mer motivera de olika benämningarna. Av dessa orsaker vågar jag tryggt använda europeiskhet i den här avhandlingen.

Det vore enkelt att kritisera en avhandling som denna för essentialism. Det vore heller inte helt missriktat. Det är knappast möjligt att diskutera europeiskhet, särskilt europeiskhet i kontrast med något annat, med den Andre, utan att göra antaganden om europeiskhetens essens, eller om dess idé, för att tala med Platon. Det är inte något jag ryggar tillbaka för. Det ska vara möjligt att diskutera grupper – i det här fallet framför allt kulturella och etniska – utan att för den skull riskera att kopplas samman med fenomenets ytterligheter. I ett nyanserat försvarstal för essentialism noterar Anne Phillips att gränsdragningar ofta behöver göras i vetenskapligt syfte, eftersom deras frånvaro skulle göra hela forskningsansatsen ohanterlig. De gränser som dras är inte heller nödvändigtvis orörliga eller ogenomträngliga. Det är tvärtom fullt möjligt att förutsätta gränsernas existens samtidigt som man antar att de är både rumsligt och kulturellt porösa samt rörliga över tid.³² Samtidigt har jag här inget intresse av att lyfta fram europeiska ideal som särskilt eftersträvansvärda eller att försöka renodla europeiskhet för något annat syfte än det som framgår i avhandlingens inledning. För att kunna göra en ansats att reda ut Singapores påtagliga europeiskhet jämfört med Hongkong krävs det ett ramverk för vad europeiskhet kan tänkas vara. Om man ifrågasätter begreppets själva existens, eller avfärdar det som exkluderande eller rasistiskt, kommer man helt enkelt inte vidare med frågeställningen.

³² Anne Phillips, "What's wrong with Essentialism?", *Distinktion: Scandinavian Journal of Social Theory* 11 (2010:1).

2 Ett ramverk för europeiskhet

Som inledningen på den här avhandlingen visade är det frestande att utropa Singapore till en europeisk stad och Hongkong till en kinesisk, eller att åtminstone påvisa den förstnämndas europeiskhet i en icke-europeisk omvärld. Ändå har inte detta gjorts, åtminstone inte ur ett historievetenskapligt perspektiv. Jag har inte hittat några studier i de sedvanliga vetenskapliga databaserna, baserat på sökord som europeiskhet (*European, europeanness*) eller olika varianter av europeisk kultur, identitet, praktik och sedvänjor i kombination med Singapore eller Hongkong. Även begreppet västlighet (*Western*) ger klena resultat i sammanhanget. Faktum är att även utan att inkludera stadsnamnen i sökningarna blir resultaten synnerligen tunnsådda. En trolig förklaring till detta är att det, bortsett från politiska och i viss mån geografiska beskrivningar, är notoriskt svårt att definiera europeiskhet. Det finns givetvis försök, men för att hitta aktuella sådana behöver man röra sig bort från både historievetenskapen. I avsnitt 2.1 diskuteras ett antal försök till att definiera europeiskhet från olika vetenskapliga inriktningar, och orsakerna till att de inte riktigt räcker till för den här avhandlingens syfte diskuteras. Därefter följer ett försök till ett nytt ramverk som sedan används i återstoden av avhandlingen.

2.1 Begreppet europeiskhet inom historia, samhällsvetenskaper och filosofi

Ett avgörande begrepp i den här avhandlingen är ”europeiskhet”. Kontentan av det här avsnittet är att aktuell forskning, särskilt inom historievetenskapen, inte har särskilt mycket att bidra med på området, vilket i sin tur leder fram till slutsatsen att den mest lovande vägen framåt är att ta ett helt nytt grepp om frågan, vilket presenteras i kapitel 2.2.

Medan Europa som konstruktion länge varit ett stående inslag i historievetenskapen har begreppet europeiskhet inte fått samma uppmärksamhet. Enligt Mathias Middell ansåg upphovspersonerna bakom antologin *Der Europäer – ein Konstrukt. Wissensbestände, Diskurse, Praktiken*³³ från 2009 sig därmed fylla ett tomrum när de tog sig an ämnet.³⁴

³³ Lorraine Bluche, Veronika Lipphardt & Kiran Klaus Patel (hrsg.), *Der Europäer – ein Konstrukt. Wissensbestände, Diskurse, Praktiken* (Göttingen: Wallstein Verlag, 2009).

³⁴ Matthias Middell, ”Constructing *Homo Europaeus* from Inside and Outside the European Continent”, *Comparativ. Zeitschrift für Globalgeschichte und vergleichende Gesellschaftsforschung* 25 (2015:5/6), 7.

Projektet gav också upphov till ett forskningsnätverk som under ett antal år fortsatte producera bidrag på området. Utgångspunkten hos samtliga deltagare är uppenbart konstruktivistisk, något som Middell motiverar med aktuella realpolitiska argument:

To insist on such constructedness seems particularly relevant at times when essentialism – which was formerly characteristic of the representation of citizens from individual nations – is somehow transferred onto the European. The more European integration advances and people populating the European Union (EU) identify with Europe instead of or complementary to their nation, the more a legacy of Europeaness is being mobilized to make more or less clear distinctions with any “Other,” which is vaguely defined as the “non-European” and associated with a wide range of connotations.³⁵

Denna konstruktion av det europeiska började enligt honom kanske i det antika Grekland som ett sätt att särskilja sig från konkurrenter i Mindre Asien, men vägen därifrån till i dag har inte varit linjär. Under många perioder kännetecknades synen på det europeiska av ointresse (Middell skriver ”disinterest” men menar rimligtvis ”uninterest”). I modern tid ökade dock intresset under två perioder. Under upplysningstiden likställdes europeiskhet med civilisation och utveckling, och historicism blev tätt kopplat till det europeiska. Under 1800-talet uppkom på samma sätt en rörelse som framhävde européers överlägsenhet gentemot andra folk. Hit hör begrepp som vetenskaplig rasism och den vite mannens börda att civilisera lägre stående folk. Kanske förstärktes den föreställningen av att även de folk som utsattes för europeisk civilisering tenderade att se europeisk kultur som något eftersträvansvärt. I asiatiska länder under den koloniala perioden likställdes ”europeisk” inte sällan med begrepp som modern, ny, civiliserad och högteknologisk.³⁶

Ett elegant sätt att bokstavligen ringa in europeiskhet kommer från Norman Davies, som i sitt mastodontverk *Europe: A History* delger läsaren sin tolkning av Henri Jannes eller

³⁵ Middell, ”Constructing *Homo Europaeus*”, 8.

³⁶ Dominic Sachsenmaier, ”Chinese Definitions of the European – Some Historical Examples”, *Comparativ. Zeitschrift für Globalgeschichte und vergleichende Gesellschaftsforschung* 25 (2015:5/6), 102.

Margaret Shennans forskning på området.³⁷ Davies bygger där en modell bestående av fem överlappande cirklar, vardera representativ för en europeisk kulturkrets, och varje cirkel innehåller ett antal kulturella särdrag som kan anses typiska för just den kulturkretsen. De fem områdena är för det första den västeuropeisk-nordamerikansk-transatlantiska cirkeln, för det andra den skandinavisk-keltisk-anglosaxiska cirkeln, för det tredje den romersk-karolingisk-galliska cirkeln, för det fjärde den grekisk-bysantinsk-ortodoxa cirkeln, och för det femte den iberisk-islamisk-nordafrikanska cirkeln.³⁸ Varje cirkel har som synes stor spännvidd, och modellen är uppenbarligen ett försök att inkludera allt. Det gör i sin tur att den förlorar i spetsighet. I centrum för modellen står den romersk-karolingisk-galliska cirkeln, vilken i sin tur överlappar med alla fyra övriga cirklar. Samtidigt förenar den dem inte med varandra. Den centrala cirkeln delar exempelvis medborgarskap och klassicism med den grekiska kulturkretsen, kristendom med den iberiska, jämlikhet med den västeuropeiska och upplysning med den skandinaviska, men den står helt ensamt för både lagstyrdhet, hierarki, romersk katolicism och rationalism. Det här är inte platsen att kritisera de val Davies gjort gällande vilka särdrag som hör hemma i vilka kulturkretsar. En sak framstår däremot som tydlig: Att använda en dylik modell som grund för att avgöra hur ”europeisk” en ort eller en folkgrupp är öppnar för så många invändningar – och tvingar fram så många avgränsningar – redan i inledningsfasen att resultatet knappast skulle vara värt att ta på allvar.

Utöver de historievetenskapliga försöken att definiera europeiskhet är även samhällsvetenskaperna aktiva på området. Nyckelbegreppen är då europeisk kultur och europeisk identitet. Forskningen har bred spännvidd och berör frågor som politiska och sociala attityder, demokratifrågor, mänskliga rättigheter, multikulturalism och migration.³⁹

³⁷ Norman Davies hänvisar i sitt introduktionskapitel till sina bilagor och en beskrivning av de kulturella cirklar som jag tar upp här. Hänvisningen har även en fotnot som refererar Henri Jannes verk *Europe's Cultural Identity*, men genomgången i bilagorna refererar i stället till Margaret Shennan. Jannes verk är synnerligen svårt att spåra, men torde vara en rapport till Europeiska rådet. Han var sociolog, under en kort period utbildningsminister i Belgien och långvarig EU-byråkrat på utbildningsområdet. I en rapport till Spaniens utbildningsministerium 2005 hänvisar Shennan å sin sida till Janne i samband med en illustration som visar upp samma kulturella cirklar som Davies beskriver, men det är oklart om det är Shennan, Janne eller någon annan som är den ursprungliga upphovspersonen. Shennans oklara källhänvisningar gör att det även kan vara fråga om Bella Jordan et al, *The European Culture Area* eller R. A. Wake, ”Europe in the Curriculum”. Inte undra på att Davies förhåller sig vag i frågan.

³⁸ Norman Davies, *Europe: A History* (Oxford: Oxford University Press, 1996), 1238.

³⁹ Matthias S. Gobel et al., ”Europe's Culture(s): Negotiating Cultural Meanings, Values, and Identities in the European Context”, *Journal of Cross-Cultural Psychology* 49 (2018:6).

Syftet med den typen av studier är oftast att kartlägga européers värderingar i dag och i viss mån i närtid. Några ambitioner att hitta mer beständiga tecken på europeiskhet tycks inte finnas. Även i dagspolitiken är frågan om europeiskhet omdebatterad. Europeiska unionen har slagit fast att de europeiska värderingarna är människans värdighet, frihet, demokrati, jämlikhet, rättsstatsprincipen och mänskliga rättigheter, allt medan samhället kännetecknas av inkludering, tolerans, rättvisa, solidaritet och jämställdhet.⁴⁰ Den typen av uppräkningskategoriserings väl bäst som hoppfulla visioner än som realistiska beskrivningar. Det är också svårt att läsa den typen av listor på värdeord utan att misstänka att de främst handlar om att särskilja sig från andra områden/kulturer/folk, snarare än att på ett seriöst sätt ta sig an vad europeiskhet verkligen innebär.

I gränsområdet mellan samhällsvetenskaplig forskning och dagspolitik agerar en mängd så kallade tankesmedjor, ofta med maktpolitiska ambitioner. I bästa fall använder de sig av forskningsresultat för att påverka politiken. I samma gränstrakt kan man dock ibland överraskas av insatser med högre ambition. I ett tal vid det tyska forskningscentret Center for Financial Studies ägnade sig Jean-Claude Trichet, vid tillfället ordförande för Europeiska centralbanken, åt att söka efter en europeisk kulturell identitet med hjälp av ett antal citat från tänkare på området. Ett sådant som sticker ut kommer från den franske poeten och filosofen Paul Valéry: ”Partout où les noms de César, de Gaius, de Trajan et de Virgile, partout où les noms de Moïse et de St Paul, partout où les noms d’Aristote, de Platon et d’Euclide ont eu une signification et une autorité simultanées, *Là est l’europé.*”⁴¹ Det som lyser igenom i det citatet är något som ofta sägs när Europas kulturella grundvalar diskuteras, nämligen att europeiskhet går att destillera ner till grekisk filosofi, romersk lag samt kristendom. Det verkar både etablerat och rimligt. Det är dock inte nödvändigtvis trendigt ur akademiskt hänseende. Det är tvärtom vanligt att forskare inom både grekisk och romersk antik historia ifrågasätter sina egna ämnens existensberättigande på grund av ämnenas påstådda vithet och

⁴⁰ ”EU:s mål och värderingar”, Europeiska unionen, hämtat 18.9.2021, https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-in-brief_sv.

⁴¹ ”Där namnen Caesar, Gajus, Trajanus och Vergilius, där namnen Moses och Paulus, där namnen Aristoteles, Platon och Euklides har betydelse och tyngd, *där är Europa.*” Jean-Claude Trichet, ”Europe – Cultural Identity – Cultural Diversity”, hämtat 18.9.2021, https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2009/html/sp090316_1.en.html.

rasism.⁴² På samma sätt är det inte ovanligt att medeltidsstudier avfärdas på liknande grunder, samt för sin kristendomscentrism.

Det är möjligt att europeiskhet snarare borde förstås som västlighet. De två är trots allt om inte identiska så åtminstone synnerligen nära sammankopplade. Att fokusera på väst snarare än Europa innebär också en mer avslappnad syn på den geografiska aspekten av klassifikationen, något som är till fördel när man behandlar områden långt utanför den europeiska kontinenten. James Scott har introducerat begreppet ”högmmodernism” (*high modernism*) för att beskriva en västlig syn på samhällsbygge som sammanfaller väl med det empiriska materialet i den här avhandlingen. Denna högmmodernism uppstod enligt honom på 1830-talet och utvecklades genom tänkare som Henri Comte de Saint-Simon, Le Corbusier, Walther Rathenau, Robert McNamara, Robert Moses, Jean Monnet, Irans siste shah, David Lilienthal, Vladimir I. Lenin, Leon Trotsky och Julius Nyerere⁴³ – samtliga européer eller med europeiska idéhistoriska rötter. Högmmodernismen har tre kännetecken: en strävan efter att strukturera och styra natur och samhälle, en obegränsad användning av statsmakt och ett svagt civilsamhälle. Man kan säga att själva ideologin leder till strävandet, den moderna staten möjliggör användningen av statsmakt och det industriella samhället försvagar civilsamhället till den grad att det blir möjligt att införa högmmodernistiska åtgärder. Vid slutet av 1800-talet – tiden för det empiriska materialet för den här avhandlingen – var det enligt Scott svårt för en västerlänning att inte vara någon form av högmmodernist.⁴⁴ Angående koloniala samhällen argumenterar han för att dessa varit synnerligen tydliga exempel på alla tre aspekter av den högmmodernistiska tendensen: ”An ideology of ’welfare colonialism’ combined with the authoritarian power inherent in colonial rule have encouraged ambitious schemes to remake native societies.”⁴⁵

En sorts slutsats av allt detta är att ju närmare det vardagliga man kommer, desto lättare är det att använda begreppet europeiskhet. Den vetenskapliga eller filosofiska grunden för begreppet korrelerar däremot omvänt – ju mer det används desto svagare är

⁴² Victor Davis Hanson, ”Classical Patricide”, *The New Criterion* 40 (2021:1).

⁴³ James C. Scott, *Seeing Like a State: How Certain Schemes to Improve the Human Condition Have Failed* (New Haven: Yale University Press 1998), 88.

⁴⁴ Scott, *Seeing Like a State*, 88–90.

⁴⁵ Scott, *Seeing Like a State*, 97.

motiveringarna. När Europeiska unionen med övertygelse slår fast att man har sex grundläggande värderingar har den ingen som helst forskningsmässig grund för påståendet, utan lutar sig helt och hållet på en överenskommelse (de stora) medlemsländerna emellan om vilka värdeord som kan tänkas låta tjugigast i sammanhanget. Mycket patos men synnerligen tunt med logos. I den andra änden av skalan, det vill säga i den akademiska världen, pågår en så hård kamp för att förändra förmenta maktstrukturer att studier som utgår från antiken som europeisk kulturell vagga i bästa fall endast anklagas för essentialism. Det är betydligt mer salongsfärdigt att förklara kulturella frågor ur ett konstruktivistiskt perspektiv. I fallet europeiskhet innebär det enligt den klassiska synens belackare att begreppet ska förstås som en konstruerad och föränderlig identitet som fungerar som ett skydd mot den Andre snarare än som något verkligt och sant: ”No matter if Europeanness is defined by blood, skin color, culture or other criteria, *Homo Europaeus* is forged as a subject – and not a mere object – of history, i.e., a creature that is able to project itself and its power into the world, that is recognized and distinguished from others, and that 'exists'.”⁴⁶

Jag tar avstånd från denna typ av relativisering. Det finns uppenbarligen många kännetecken för europeiskhet, och det måste vara möjligt att inte bara försöka definiera det utan också att använda det som ett analytiskt verktyg. Därför övergår jag nu till att ge ett förslag på hur europeiskhet kan förstås, med utgångspunkt i det grekiska dramat.

2.2 Europeiskhet som grekiskt drama

Som avsnittet ovan visar är de befintliga teorierna kring europeiskhet inte tillräckliga, eller för omdebatterade på metanivå, för att svara på de forskningsfrågor jag ställde i inledningen av avhandlingen. Det krävs därför ett åtminstone i någon mån originellt angreppssätt för att komma vidare. I det här avsnittet redogör jag för ett sådant. Eftersom denna inte är tänkt att vara en teoretisk avhandling är det inte möjligt att fullt ut fokusera på endast denna aspekt av arbetet, vilket begränsar arbetsmängden som kan användas på frågan. Jag gör i det följande därför inte anspråk på att föra fram ett helt unikt och fullständigt genomarbetat synsätt, utan

⁴⁶ Kiran Klaus Patel, ”The Making of *Homo Europaeus*: Problems, Approaches and Perspectives”, *Comparativ. Zeitschrift für Globalgeschichte und vergleichende Gesellschaftsforschung* 25 (2015:5/6), 31.

skulle snarare kalla det för en öppning för vidare arbete. Förhoppningen är att det teoretiska ramverk som här presenteras, i samverkan med det empiriska material som tas upp i kapitel 3, ska belysa aspekter av den brittiska kolonialismen i Hongkong och Singapore på 1880-talet som annars hade hamnat i skugga.

En god utgångspunkt för att introducera det teoretiska ramverket är Scotts högmodernism som introducerades i avsnitt 2.1. Med vetenskapens hjälp trodde man sig kapabel att styra både (den mänskliga) naturen och samhället, samtidigt som en stark statsmakt och ett svagt civilsamhälle sopade banan för en dylik styrning. Men varifrån kom denna tilltro till vetenskapen och människans förmåga att organisera och styra? Scott intar en blygsam tidshorisont när han spårar ursprunget till slutet och 1700-talet och den entreprenörsdrivna industriella revolutionen, något som i sin tur uppmuntrade monarker att försöka sig på liknande målinriktad strukturering av själva samhället, inte bara enskilda fabriker.⁴⁷ Scott är heller inte intresserad av motsatsen: om denna vetenskapstro är avgörande för den så kallade västvärlden, hur ska man då förstå det som hör till andra delar av världen? Det borde rimligtvis finnas någon typ av motsats att förhålla sig till. Särskilt som den här avhandlingen intresserar sig för europeiskhet i en icke-europeisk omgivning vore någon typ av dikotomi att föredra. För att komma framåt har jag valt att använda Friedrich Nietzsches debutverk *Tragedins födelse*.

Nietzsche spårar det västerländska upphöjandet av det vetenskapliga perspektivet till vad han anser vara den grekiska tragedins förfall i och med Euripides. Tragedin under sin klassiska höjdpunkt, anser han, lyckades med konststycket att kombinera det dionysiska och det apolloniska tillståndet i ett komplett konstverk. I och med att musik och poesi försvann från teatern förlorade den sin spontana äkthet, det utlevda, verkliga och naturliga. Det dionysiska kastades ut till förmån för det apolloniska, det effektsökande och planerade. När Euripides lät berättaren träda fram innan pjäsen ens börjat för att förklara vad som kommer att hända fråntog han publiken möjligheten att leva sig in i själva skeendet. I stället lades fokus på pjäsens dialektik, något som oundvikligen innebar en kall och optimistisk intellektualisering: ”när en gång det optimistiska elementet trängt in i tragedin överlagrar det

⁴⁷ Scott, *Seeing Like a State*, 91.

efter hand de dionysiska regionerna och driver dem till självförstörelse – ända till dödsstråket in i det borgerliga dramat.”⁴⁸ Nietzsche återkommer ständigt till musikens betydelse inte bara för tragedin utan för konsten i allmänhet, och kontrasterar den med skulpturen och andra mer handfasta konstarter. Skulpturen är den apolloniska konstarten, och musiken den dionysiska.

”Hela vår moderna värld är fångad i den alexandriska kulturens nät och har som ideal den teoretiska människan, utrustad med hög kunskapsförmåga och arbetande i vetenskapens tjänst, med Sokrates som urbild och stamfar,” skriver Nietzsche.⁴⁹ Här krävs läsning mellan raderna. Nietzsche syftar inte på hela världen, utan på västvärlden, kanske än mer specifikt den centraleuropeiska och den ”ariska folkgemenskapen” han då och då nämner. Det gäller då att inte dra öronen åt sig när ett begrepp som efter Nietzsche fått synnerligen obehagligt bagage introduceras – med ariskt folk ska förstås den kulturfär som stod i centrum för hans filosofiska intresse i ett Europa där regionala kulturer spelade en viktigare roll än i dag. Det är inte heller svårt att se hur denna världssyn påverkat även övriga Europa och västvärlden i stort, inte bara Tyskland och dess omvärld: ”Och nu skall man inte dölja för sig vad som ligger gömt i denna sokratiska kultur! Optimismen, som menar sig vara obegränsad!”⁵⁰ I den apolloniska världen är allt upptänkbart möjligt genom mänsklig genialitet och envishet.

Men vadan denna strävan efter ordning och framsteg? Varför söker människan sig bort från det dionysiska naturtillståndet? Jo, för att den okontrollerade tillvaron är obehaglig. Människan känner äckeltankar inför det naturliga. Det som inte har skapats av människan är hemskt och absurt och måste på sätt eller annat bemästras. Denna utgångspunkt bygger Camille Paglia vidare på i *Sexual Personae*, ett verk som tar sig an konstnärliga uttryck genom den apollonisk-dionysiska dikotomin. All västlig vetenskap är resultatet av den apolloniska strävan efter ordning och renlighet. Precis som Nietzsche betonar hon västs fixering vid att särskilja identiteter och objekt från varandra. Genom att klassificera och namnge kontrollerar människan tillvaron. Denna strävan efter individuation är fåfång, skriver

⁴⁸ Nietzsche, *Tragedins födelse*, 74.

⁴⁹ Nietzsche, *Tragedins födelse*, 89.

⁵⁰ Nietzsche, *Tragedins födelse*, 90.

Paglia, men den ligger också till grund för västvärldens storhet. Asiatisk kultur har aldrig kämpat mot naturen på det sättet.⁵¹

Ett annat sätt att framställa sagda dikotomi är genom motsatsparet man-kvinna. Det manliga är då det apolloniska som på alla sätt försöker bemästra det mörka, våta och okontrollerbara dionysiska ursprungstillståndet (Paglia föredrar begreppet ktonisk eftersom det tydligare anspelar på underjorden medan dionysisk enligt henne fått drag av hedonism). För att lyckas med detta reser mannen byggnader, strukturerar samhällen och skapar konst, allt i ambitionen att ersätta det skrämmande och fula med ordning och skönhet. Givetvis har denna sexuellt baserade terminologi inget att göra med de agerande personernas kön att göra. Den fysiska kvinnans strävan efter skönhet är en kompromiss med hennes farliga arketyp och skapar en tröstande känsla av kontroll över naturen.⁵² Om Venus från Willendorf är det oformliga och okontrollerbara ursprungstillståndet är Venus från Milo den apolloniska representationen av det dionysiska. Man kan tala om en i konst och vetenskap inlindad trollformel som förgäves försöker bemästra det skrämmande i tillvaron.

Den apolloniske mannen drar gränser i sanden. Den dionysiska tendensen till sammansmältning och obestämbarhet motarbetas med hjälp av benämning, numrering och individuation. Detta har lett till västs dominans inom konst och vetenskap. Denna världssyn skiljer sig från den östliga, skriver Paglia. I Östasien identifieras personen med gruppen.⁵³ Den västliga gränsdragningen möjliggör renodling av den enskildes potential, och det gäller både personer och andra separerade enheter:

The teeming multiplicity of capitalist products is an Apollonian correction of nature. Brand names are territorial cells of western identity. [...] The capitalist distribution network, a complex chain of factory, transport, warehouse, and retail outlet, is one of the greatest male accomplishments in the history of culture. It is a lightning-quick Apollonian circuit of male bonding.⁵⁴

⁵¹ Paglia, *Sexual Personae*, 5.

⁵² Paglia, *Sexual Personae*, 17.

⁵³ Paglia, *Sexual Personae*, 30–32.

⁵⁴ Paglia, *Sexual Personae*, 37.

Dessa gränser tar sig konkreta uttryck i exempelvis stadsplanering. Naturen bemästras och formas och områden ges specifika syften. Det raka vägnätet i högmoderna städer är ingen slump, utan tvärtom direkta arvtagare till de rätlinjiga formerna i det gamla Egypten: "a rigid grid laid against mother nature's melting ovals."⁵⁵ Oanvändbara delar av staden omformas för att bättre passa in i den övergripande planen. Byggnader reses som symboler för de värden man vill förmedla. Bostadshus klassificeras som beboeliga eller inte baserat på golvyta, takhöjd och antal fönster. Gränserna tar sig också uttryck i samhälllig ordning. Aristokratin håller ordning på befolkningen, precis som de olympiska gudarna höll ordning på människorna: "What they repress is the monstrous gigantism of chthonian nature, that murky night-world from which society must be reclaimed day by day."⁵⁶ Detta gäller oberoende av hur sagda aristokrati har uppkommit. Den är minst lika apollonisk vare sig i form av en riksdag, monark eller Führer.

2.3 Ytterligare centrala begrepp

Det ovan nämnda teoretiska ramverket för europeiskhet kräver några kompletteringar innan vi kan övergå till analysen av det empiriska materialet. Diskussioner om ytterligare tre centrala begreppsgrupper följer alltså nedan. Dessa hänger tätt samman med ovanstående ramverk, men vinner på att även behandlas separat. Till att börja med tar jag upp segregation, separation och objektifiering som kan läsas som en fortsättning på ovan nämnda stadsplanering. Sedan tar jag upp renlighet och sjukdomskontroll, ett ämne som innefattar synen på smuts, för att slutligen nämna Michel Foucaults beskrivning av hur straff och disciplin utvecklats i det västliga samhället.

2.3.1 *Segregation, separation och objektifiering*

Att hänvisa till antika eller till och med förantika kulturer i sökandet efter den europeiska tendensen till gränsdragning är inte ett retoriskt knep. Det indelade rummet blir väldigt konkret när man undersöker den segregation som ägt rum i städer genom historien, något

⁵⁵ Paglia, *Sexual Personae*, 59.

⁵⁶ Paglia, *Sexual Personae*, 73.

Carl Nightingale gjort. Han går tillbaka till Eridu och andra städer i Mesopotamien och de ziggurater som restes för den styrande prästklassen för att därifrån dra en obruten linje till vad han anser vara den marknadsbaserade segregationen i dagens nordamerikanska storstäder. Det som främst är relevant för den här avhandlingen är den etniska indelning som prövades i europeiska städer under medeltiden och som utmynnade i den rasbaserade stadsplanering som kännetecknade många brittiska koloniala städer i Asien. Begreppen *Black town* och *White town* användes första gången vid tidigt 1700-tal i indiska Madras (Chennai). Denna grova hudfärgsbaserade indelning blev inte långlivad inom imperiet. Redan i Kolkata vid mitten av samma århundrade hade ett mer raffinerat segregationssystem tagits i bruk, där flera typer av institutioner samverkade för att uppnå den önskade ordningen. De huvudsakliga institutionerna är staten, de intellektuella nätverken, samt de institutioner som samverkar för att bilda den kapitalistiska bostadsmarknaden.⁵⁷

Singapore planerades för att hålla olika folk separerade från varandra, och detta på relativt detaljerad nivå. Inte bara hade européerna sin egen stadsdel, utan det fanns även stadsdelar specifikt för exempelvis malajer, bugiser, sydindier samt flera olika kinesiska folkgrupper. Varje folkgrupp hade visst självstyre inom de ramar som satts upp av den brittiska administrationen. Stamford Raffles ansåg att dessa ramar skulle vara så vida som möjligt, så länge de lokala sedvänjorna inte stred mot förnuft, rättvisa och medmänsklighet. Uppdelningen i Hongkong var enligt Nightingale något aggressivare. Både på grund av de återkommande striderna med Kina, under de så kallade opiumkrigen, och på grund av den överväldigande kinesiska folkmassan alldeles runt hörnet, var de tidiga brittiska administratörerna i Hongkong inte lika villiga som sina kolleger i Singapore att tillåta lokalt styre och lokala sedvänjor. Detta innebar exempelvis en fysisk evakuering av kinesiska handelsmän för att ge den europeiska inflyttarna tillgång till stadens mest attraktiva område, och även olika arrendevillkor beroende på etnisk härkomst där kineser gavs kortare och européer längre kontraktperioder. Även efter den tidsperiod som är aktuell för den här avhandlingen vidtogs allehanda segregeringande åtgärder i Hongkong, och Nightingale citerar kommentatorer från 1940-talet som stolt lyfter fram att stadens ”colour line” – ett begrepp

⁵⁷ Carl H. Nightingale, *Segregation: A Global History of Divided Cities* (Chicago: The University of Chicago Press, 2012), 1–112.

som ska förstås som det konkreta resultatet av de olika åtgärder som vidtogs för att hålla olika folkgrupper separerade – är den bäst bibehålla i hela östern.⁵⁸ Den här tolkningen av drivkrafterna bakom segregationen i Hongkong är dock inte den enda. Steve Tsang anser tvärtom att den etniska uppdelningen av staden skedde relativt spontant utan regeringens ingripande, och att segregationen var ett resultat av de olika folkgruppernas respektive boendepreferenser. Det var först 1888 som den första formella lagstiftningen om rasbaserad segregation stiftades i Hongkong.⁵⁹

Även om de brittiska administratörerna försökte upprätthålla en hudfärgsbaserad segregation i Hongkong är det tveksamt hur stor betydelse det i slutändan hade, med tanke på den överväldigande kinesiska majoriteten i staden. I ett tal vid ett seminarium med anledning av 20-årsjubiléet av Hongkongs överlämnande till Kina hävdade Gungwu Wang tvärtom att Singapore är den av de två städerna vars historia främst kännetecknas av separation. Kineser utgjorde visserligen en majoritet av befolkningen i staden, men aldrig en överväldigande sådan. Det gjorde att det var möjligt att hålla ett flertal etniska grupper åtskilda i staden. Kolonins ledning stiftade medvetet lagar som gjorde det möjligt för olika folkgrupper att bibehålla vad som ansågs vara viktiga delar av deras kulturella ursprung, samtidigt som de formades till att även anamma en singaporiensk identitet. Samtidigt separerades Singapore från den omkringliggande världen genom att visserligen handla och investera där, men aldrig ingå särskilt djupa politiska samarbeten. Något liknande var inte möjligt att genomföra i Hongkong, då den kinesiska folkgruppen inte bara utgjorde nästan hela stadens befolkning utan dessutom till största del kom från ett och samma område i sydöstra Kina. Att separera den från vare sig andra etniska grupper inom Hongkong eller från sitt ursprung bara några tiotals kilometer norrut i Guangdong var helt enkelt inte möjligt. Den första halvan av den nutida slogan ”ett land, två system” var aldrig ifrågasatt i Hongkong. Den kinesiska befolkningen i staden såg sig som kineser, om än agerande inom ett annorlunda lagligt ramverk. Även de dissidenter som genom historien tagit sin tillflykt till staden har ansett sig arbeta för Kinas bästa.⁶⁰ Den rasbaserade segregation som britterna ägnade sig åt i både

⁵⁸ Nightingale, *Segregation*, 137–147.

⁵⁹ Tsang, *A Modern History*, kap. 5.

⁶⁰ Gungwu Wang, ”Singapore and Hong Kong: Historical Images”, *China and the World* 1 (2018:1), 1–16.

Hongkong och Singapore är med andra ord bara en del en större historia. Trots detta är det främst just denna vit-färgad-dikotomi som oftast är i fokus när segregation i de forna kolonierna diskuteras, och så även i denna avhandling.

Trots det idoga arbetet för att hålla folk av olika härkomst och med olika hudfärg separerade var de koloniala administratörerna aldrig helt framgångsrika. Tvärtom innehöll hela det brittiska segregationsprojektet enligt Robert Young även starka inslag av hybriditet, inympning och gränsöverskridande. Huruvida detta är ett kännetecken för europeisk kolonialism i stort eller något specifikt för den brittiska framgår inte alldeles tydligt, förutom att han noterar att det faktum att Storbritannien består av flera länder och därmed flera folk var en god grogrund för en fascination för gränsöverskridande. På grund av denna ständiga närvaro av sammanblandning är essentialism enligt Young omöjligt. Han tycks med det hävda att även nutida forskning om historiska fenomen kännetecknas av samma rasism som forskningsobjekten, som om själva analysen av ett oönskat historiskt skeende gör analysen till en del av samma oönskade skeende.⁶¹ Det blir enligt mig ett cirkelresonemang in absurdum som jag ingalunda kan skriva under på. Ska man undersöka europeisk aktivitet i borte Asien måste det vara möjligt att diskutera vad europeiskhet kan tänkas innebära i förhållande till för diskussionen relevanta asiatiska kulturer. Det duger inte att bara rycka på axlarna och säga att allt dylikt är kulturella, politiska, vetenskapliga och sociala konstruktioner.⁶² Däremot kan en insikt som är viktig för den här avhandlingen lyftas fram ur Youngs resonemang, nämligen att de gränser som ställdes upp av de koloniala administratörerna inte var vattentäta – definitivt inte i praktiken, och kanske var de inte heller tänkta att vara det ens i teorin.

För att genomdriva dylik segregation eller separation krävs åtminstone i viss mån objektifiering den Andre. Martha Nussbaum har bidragit med ett användbart ramverk för att förstå fenomenet. Hon noterar att objektifiering innebär att se och hantera något som inte är ett objekt som ett objekt, i det aktuella fallet en människa. Det kan göras på åtminstone sju olika sätt:

⁶¹ Robert J. C. Young, *Colonial Desire: Hybridity in theory, culture and race* (London: Routledge, 1995), 25–26.

⁶² Young, *Colonial Desire*, 87.

1. genom att se personen som ett verktyg för ens egna syften,
2. genom att förneka personens autonomi och självbestämmande,
3. genom att bemöta personen som trög, inaktiv och i avsaknad av agens,
4. genom att bemöta personen som utbytbar med andra objekt av samma typ och/eller med objekt av annan typ,
5. genom att anse det rättfärdigat att kränka personen och dess gränser,
6. genom att anse det möjligt att personen kan ägas, köpas och säljas av någon annan,
7. genom att förneka betydelsen av personens subjektiva upplevelser och känslor.⁶³

Huruvida det räcker med att ett av dessa villkor uppfylls för att man ska kunna slå fast att det är fråga om objektifiering undviker Nussbaum att ta ställning till. Inte ens vissa uppenbara objekt uppfyller trots allt samtliga kriterier, vilket omvänt innebär att man inte kan kräva fullständig tydlighet gällande objektifieringen av människor.⁶⁴

2.3.2 Renlighet och sjukdomskontroll

Ett återkommande tema i de guvernörstal som utgör det empiriska materialet för den här avhandlingen, liksom i västerländska observatörers skrifter om omständigheterna i kinesiska städer i allmänhet, är renlighet – eller snarare bristen på sådan. Den kinesiska befolkningen smutsar ner och har inga problem med att leva i smuts, är ett återkommande omdöme. Det är värt att nyansera den bilden något. Till att börja med bör påpekas att smuts och smutsighet inte är ett objektivt omdöme. Smuts kan enligt Mary Douglas ses som oreda, och är därmed upp till betraktaren att förhålla sig till.⁶⁵ Det finns ingen absolut smuts. Samtidigt är det för enkelt att endast rycka på axlarna och förklara de koloniala observatörernas kommentarer om kinesisk smuts med att vi har att göra med olika toleransnivåer för den typen av oreda. Följande exempel torde nyansera bilden något.

⁶³ Martha C. Nussbaum, *Sex and Social Justice* (New York: Oxford University Press, 1999), 218.

⁶⁴ Nussbaum, *Sex and Social Justice*, 219.

⁶⁵ Mary Douglas, *Purity and Danger: An Analysis of Concepts of Pollution and Taboo* (Oxon: Routledge, 2003), 2.

I ett arbete om hantering av mänsklig avföring och hushållssopor i det förmoderna och moderna Kina utforskar Xinzhong Yu det traditionella kinesiska förhållandet till framför allt mänsklig avföring och varför det syntes de europeiska kolonistörerna så främmande. Till skillnad från i Europa har dylik avföring haft stor betydelse i Kina som gödningsmedel för åkrar. Genom att ta tillvara *night soil* – så kallad för att den samlas in på morgonnatten och efter kompostering blir till odlingsbar jord – kunde odlingar i hela Kina, och framför allt i den södra delen, bibehålla sin bördighet över tid. Kring insamling, bearbetning och transport till mottagaren uppstod en välfungerande marknadsekonomi, något som det finns dokumenterade exempel på från 1500-talet och framåt. Toaletter var ofta gemensamma för grannskapet, och dessa byggdes inte sällan gratis av de verksamheter som sedan fick rätten att samla in avföringen. Även i de många städer där ingatoaletter fanns tömdes gatorna effektivt på morgonnatten av personer som livnärde sig på att samla in avföringen och föra den till behandlingsstationer. Någon offentlig styrning av all denna verksamhet tycks inte ha funnits. Även för sophantering fanns liknande affärsinitiativ, dock eventuellt inte lika ekonomiskt framgångsrika. Det verkar som om kooperativa och även offentliga sammanslutningar oftare spelade en roll i denna specifika verksamhet. Det finns också dokumentation som tyder på att sopansamling på offentliga platser och i vattendrag har ansetts vara ett problem i Kina under förmodern och modern tid. Det gick visserligen att använda uppemot hälften av avfallet för kompostering och annan återanvändning, och kring detta uppstod en hel del verksamhet och födkrokar, men i jämförelse med hanteringen av mänsklig avföring var omfattningen liten.⁶⁶

Att hindra smittsamma sjukdomar från att spridas i kolonierna stod också högt uppe på administrationernas prioriteringslistor. Hälsa var, som Philippa Levine ser det, både ett moraliskt och ett nationellt problem. Det fanns alltså ett syfte med sjukdomskontrollen som överskuggade omsorgen om individen, nämligen imperiets sammanhållning och den europeiska befolkningens rasmässiga överlägsenhet.⁶⁷ Levine fokuserar på könssjukdomar i sin forskning, men tar även upp andra smittsamma sjukdomar. Ett övergripande tema är att

⁶⁶ Xinzhong Yu, "The Treatment of Night Soil and Waste in Modern China", i Angela Ki Che Leung & Charlotte Furth (eds.), *Health and Hygiene in Chinese East Asia: Policies and Publics in the Long Twentieth Century* (Durham: Duke University Press, 2010), 25–50.

⁶⁷ Philippa Levine, *Prostitution, Race, and Politics: Policing Venereal Disease in the British Empire* (New York: Routledge, 2003), Introduction.

sjukvården i Storbritanniens östasiatiska kolonier inledningsvis var inriktad på att hålla (de europeiska) soldaterna friska. Det första sjukhuset för den fattiga befolkningen startades 1844 och det var först 1888 som Singapore fick sin första förlossningsanstalt. Bristen på sjukvård speglades i kolonins mortalitetssiffror som under en lång period var pinsamt höga i jämförelse med andra liknande kolonier. I Hongkong var den kinesiska eliten tidig med att instifta ett sjukhus baserat på traditionell medicin, och detta föredrogs oftast framom det brittiska alternativet. I bägge kolonier användes den offentliga sjukvården för att kontrollera hälsotillståndet hos stadens prostituerade, vars fortsatta verksamhet hängde på att de lät sig undersökas och vid behov behandlas. En av de sanitetsåtgärder som de brittiska administratörerna vidtog med kraft i både Hongkong och Singapore var att försöka förhindra trångboddhet, ett tillstånd som ansågs leda till sjukdomsutbrott. I Hongkong ledde de detaljerade regelverken och försöken att framtvunga efterlevnad ofta till våldsamt motstånd från den kinesiska befolkningens sida, som hade en helt annan syn på hur sjukdomar uppstår och sprids än den europeiska.⁶⁸ Det samma skedde i Singapore, även om motståndet där gick lättare att kontrollera på grund av den större etniska mångfalden.⁶⁹

2.3.3 *Disciplin och straff*

För att upprätthålla all denna segregation och sanitet krävs möjligheten att från administrationens sida konsekvensutsätta motståndshandlingar. Michel Foucaults filosofiska insats gällande straff och disciplin i det humanistiska samhället blir här relevant. I *Övervakning och straff* från 1975 beskriver han hur bestraffning i och med Upplysningen tagit sig ”humanare” former. De storslaget blodiga och uppseendeväckande kroppsstraffen fasades ut till förmån för mer raffinerade metoder. I stället för att styra kropparna genom kroppsliga åtgärder upptäckte de styrande att man kunde uppnå bättre resultat genom att inrikta sig på själen. Det ideala slutresultatet var ett samhälle där disciplinen är så inarbetad att några straff alls inte behövs. Den ”moderna humanismen” i all dess uppfinningsrikedom

⁶⁸ Levine, *Prostitution, Race, and Politics*, kap. 1.

⁶⁹ Yeoh, *Contesting Space*, 123–125.

och sociala ingenjörskonst byggde därför institutioner som verkade disciplinerande och som genom att kontrollera människornas själar även kunde ta kontroll över deras kroppar.⁷⁰

Skolor, fabriker, sjukhus, kontor och fängelser hör till de institutioner Foucault tar sig an för att exemplifiera den här tendensen. Han beskriver också, precis som Nietzsche före och Paglia efter honom, hur en allt mer avancerad byråkrati och administration var en förutsättning för att få ett så ambitiöst högmodernt projekt att fungera. Det är värt att poängtera att det han beskriver är själva idén, inte det fullständiga genomförandet. I praktiken användes alltid bestraffningar i någon form, men i den mån sådana användes skulle de vara av den milda sorten och uppfylla vissa kriterier: de skulle vara förutsägbara, avskräckande, tidsbegränsade, tala till egenintresset, vara sedelärande samt genomsyra det allmänna medvetandet.⁷¹ Även Jeremy Benthams *panoptikon*, en skiss för hur det ideala fängelset skulle se ut, tas upprepade gånger upp i Foucaults verk. Bentham, jurist som verkade i England från mitten slutet av 1700-talet, ansåg det ideala fängelset vara en byggnad där fångarna övervakades av en enda vakt i ett mörklagt övervakningstorn. Huruvida den enskilde fången faktiskt var iakttagen vid varje givet tillfälle var mindre viktigt än möjligheten att han var det. På det sättet kunde man maximera disciplinen till en så låg kostnad som möjligt. Foucault visar att även om ett dylikt fängelse aldrig förverkligats har ändå själva idén varit central för de disciplinbaserade samhällen som blivit allt mer dominerande.⁷²

⁷⁰ Michel Foucault, *Övervakning och straff: Fängelsets födelse* (Lund: Arkiv förlag, 2017), 174–180.

⁷¹ Foucault, *Övervakning och straff*, 140–150.

⁷² Foucault, *Övervakning och straff*, 252–258.

3 Europeiskhet i guvernörstalen

Genomgången av källmaterialet är uppdelad i två delar. I den första delen tas de gemensamma dragen mellan talen från Hongkong respektive Singapore upp. Även bland dessa gemensamma drag finns avvikelser och nyansskillnader, men likheterna är ändå så stora att det är rimligt att behandla dem som övervägande lika. En stor del av diskussionen om gemensamma drag går åt till att beskriva och diskutera de åtgärder som den koloniala administrationen vidtog för att begränsa det kinesiska inflytandet i området. Sedan tas sanitet, boendeförhållanden och sjukdomar upp, administrationernas ömmande för kvinnor och barn, fyllnadsmarkens betydelse, resandet av offentliga byggnader samt de administrativa processernas betydelse. I den andra delen, som tar upp de särskiljande dragen mellan Hongkong och Singapore som kommer fram i källmaterialet, behandlas processerna för markägande, brottslighet och straff samt hanteringen av de offentliga opiumfarmarna.

3.1 Gemensamma drag

Hanteringen av den kinesiska majoritetsbefolkningen tar stort utrymme i nedanstående diskussion. Frågan hänger också mycket tätt samman med de påföljande gemensamma dragen i guvernörstalen från Hongkong och Singapore. Hanteringen av materialet underlättas dock av att dela in diskussionen i sex olika delområden.

3.1.1 Att begränsa kinesiskt inflytande

I både Hongkong och Singapore har kinesiska folkgrupper på grund av sin numerär haft en dominerande position ända sedan koloniernas grundande fram till i dag. Som avsnitt 1.1.2 beskrev mer ingående finns det ändå avgörande skillnader. För det första var kineser som helhet kvantitativt fullständigt dominerande i Hongkong, med endast några procent kvar för övriga etniska grupper, medan de i Singapore var den största bland flera stora grupper. För det andra var kineserna i Hongkong till största delen från ett och samma område i sydöstra Kina med kantonesiska som modersmål, medan Singapore lockade till sig språkgrupper från flera olika håll i kejsardömet. De brittiska koloniala administrationerna i de två städerna hade alltså att förhålla sig till kineser som numerärt dominerande grupp, men kunde, på grund av

olikheterna i gruppens storlekar och sammansättning, göra det på olika sätt. Denna dynamik beskrivs nedan.

I de undersökta guvernörstalen från både Hongkong och Singapore förekom ofta en diskussion om hur den kinesiska folkgruppen skulle hanteras. Den föredragna terminologin tycks ha varit att tala om ras när man diskuterade kineser som helhet, alternativt att tala om det kinesiska samfundet. Någon specifikation av olika etniska eller språkliga kinesiska undergrupper nämndes inte av guvernörerna, trots att en snabb titt i Singapores så kallade *Blue Book*, den statistiska sammanställning som skickades från varje brittisk koloni till London varje år, visar att den sortens information samlades in. Den genomgående inställningen var att den kinesiska befolkningen var ett potentiellt hot mot britternas maktställning. Detta berodde inte nödvändigtvis på någon underliggande vilja eller tendens hos kineser som folk, utan helt enkelt på deras numerära dominans. De hemliga sällskap eller triader som det ofta hänvisades till i talen ansågs vara ett ordningsproblem snarare än en faktor i frågan om etnisk dominans, och diskuteras därför inte det här avsnittet utan snarare i avsnittet om brottsbekämpning, 3.2.2. Det underliggande antagandet i talen var att brittisk, eller ibland europeisk, de facto-dominans måste bibehållas oberoende av numerären. Detta motiverades på åtminstone två sätt: för att säkra ekonomiska intressen, och för att brittisk administration helt enkelt är mer effektiv och därmed bättre för befolkningen än något annat alternativ.

”I know no Colony that can shew so good a balance sheet.”⁷³ Guvernören i Straits Settlements Frederick Aloysius Weld var i sitt tal till LegCo 1886 synnerligen stolt över kolonins finansiella situation. I flera år hade resultaträkningen gett ett kännbart positivt resultat som adderats till en ständigt ökande kassa. Man hade ett enda kvarvarande lån som snart skulle vara slutamorterat, och man hade råd att göra inte bara nödvändiga infrastrukturella satsningar utan även bygga ett museum värdigt kolonin och samtidigt låna ut pengar till omkringliggande stater för att skynda på deras ekonomiska utveckling. Ändå representerade den offentliga ekonomin bara en bråkdel av de sammanlagda ekonomiska

⁷³ ”Address of His Excellency Governor Sir Frederick Aloysius Weld, G. C. M. G., at a Meeting of the Legislative Council, held on Wednesday, the 20th October, 1886”, Straits Settlements Government Gazette 43:XX, 22.10.1886, National Library Board (BookSG).

intressen som Singapore stod för. Det samma gällde Hongkong. I talen från både december 1884 och från 1885 hänvisade guvernören George Bowen till ett årligt tonnage om fem respektive fem och en halv miljoner ton, vilket gjorde hamnen till den tredje största i det brittiska imperiet efter London och Liverpool. 1884 uppskattade han det ekonomiska värdet av byggnader i staden till 20 miljoner pund, exklusive de militära anläggningarna och lagren.⁷⁴ I nämnda tal från 1885 visade Bowen tydligt vad som vägde tyngre när valet stod mellan politiska ideal och ekonomi:

I feel much sympathy with the Chinese who have settled in this British Colony. I will never sanction any unnecessary interference with their national customs or national feelings; I have always given favourable attention to the petitions addressed to me by them; and I have appointed one of the most respected members of the Chinese Community to represent his countrymen in this Council. At the same time, it is obvious that neither the Colonial nor the Imperial Government can leave to an elected Municipality which would be composed entirely of Chinese, or in which the Chinese element would be largely predominant, the arrangements necessary for the health, water supply, good order, and general administration of one of the principal Naval and Military Stations, and Marts of Commerce in the British Empire.⁷⁵

Han fortsatte därefter med att förklara varför den modell för kommunal representation som han föreslagit är rimligare i Hongkongs fall. Till skillnad från i ”British and homogenous communities,” där kommunalt styre med fördel kunde baseras på representation i form av fria val bland betalare av fastighetsskatt (*rate payers*), var läget enligt honom ett annat i Hongkong. 1885 var 947 av 1 128 betalare av fastighetsskatt kineser. Endast 83 var briter. Däremot, förklarade Bowen, var den största andelen av de ärenden som LegCo behandlade

⁷⁴ ”Speech of His Excellency the Governor at the opening of the Session of the Legislative Council of Hongkong, 3rd December, 1884”, Papers laid before the legislative council of Hongkong Dec 1884 to June 1885, Hong Kong Government Reports Online (1842–1941), The University of Hong Kong Libraries (HKUL).

⁷⁵ ”Speech of His Excellency the Governor at the opening of the Session of the Legislative Council of Hongkong, 7th October, 1885”, Papers laid before the Legislative Council of Hongkong October 1885 to May 1886, Hong Kong Government Reports Online (1842–1941), The University of Hong Kong Libraries (HKUL).

kommunala frågor, vilket innebar att LegCo i praktiken också var ett kommunfullmäktige. Eftersom LegCo sedan 1883 även innehöll fyra inofficiella medlemmar, i stället för två, varav en enligt stadgarna skulle vara kines, innebar det att ”it can no longer be reasonably alleged in any quarter that [LegCo] does not fairly represent the community at large.”⁷⁶ Huruvida han på allvar ansåg att en enda inofficiell medlem i den lagstiftande församlingen var tillräcklig representation för en folkgrupp som utgjorde 84 procent av skattebetalarna och 98 procent av befolkningen går knappast att utläsa.

I det långa citatet från guvernör Bowen ovan framgår att även militära intressen var del av resonemanget bakom varför renodlad kommunal representation inte kunde vara aktuell i Hongkong. Både där och i Singapore dök försvarsfrågan upp mer eller mindre i varje guvernörstal under den undersökta perioden. Detta var trots allt tiden för det fransk-kinesiska kriget 1884–1885, en konflikt som hade potential att sprida sig i området och involvera även briter. Hongkong var dock en särskilt viktig hamn ur diplomatisk och därmed också militär synvinkel, i enlighet med Tsangs rangordning av intressen i avsnitt 1.1.1, då staden var knypunkt för maktpolitiska uppvisningar gentemot Kina. Singapore hade inte en sådan position. Vid kolonins grundande var konflikten med Nederländerna en viktig faktor, men staden kom sedermera mer och mer att bli en renodlad handelsstad. Även där var det dock viktigt att den kinesiska majoriteten inte skulle få överhanden. I sitt sista tal till LegCo 1887 förklarade den avgående guvernören Weld den underliggande principen: ”it is advisable that, in a country like this, the preponderance of any one Eastern nationality should not be excessive.”⁷⁷ Han var därför mycket stolt över det avtal han utarbetat med administrationen i Indien för att säkerställa ett tryggt inflöde av arbetskraft från det landet. Utöver att dylik invandring bidrog till en gynnsammare nationalitetsuppdelning i Singapore hade den indiska rasen enligt honom också fördelen att vara fredlig och lättstyrd. Bägge kolonier såg sig tvungna att begränsa det kinesiska inflytandet, men gjorde det på olika sätt. I Hongkong skedde det genom renodlad kontroll från den styrande minoritetens sida, och i Singapore genom att ställa olika etniska grupper mot varandra.

⁷⁶ ”Speech”, 1885, HKUL.

⁷⁷ ”Address of His Excellency Governor Sir Frederick Aloysius Weld, G.C.M.G., at a Meeting of the Legislative Council, held on Thursday, the 13th October, 1887”, Straits Settlements Government Gazette 47:XXI, 14.10.1887, National Library Board (BookSG).

Ur Bowens citat står även att utläsa den andra orsaken, utöver ekonomiska intressen, till att kineser inte kan tillåtas ta makten i de aktuella kolonierna, nämligen att brittisk och europeisk administration helt enkelt ansågs överlägsen asiatisk dito. Ett återkommande tema i talen från både Hongkongs och Singapores guvernörer är hur de administrativa processerna var till nytta för alla invånare i kolonierna, och även hur de offentliga tjänstemännen osjälviskt förbättrade processer och finslipade lagar och förordningar för att skapa ett bättre samhälle. Särskilt illustrativt är Welds tal från 1887 där han såg tillbaka på sina bedrifter som guvernör i Straits Settlements innan återresan till England. En av hans hjärtefrågor var synbarligen att bygga upp handeln med de omkringliggande staterna, vare sig det innebar att de blev en del av det brittiska området eller inte. Gällande Negeri Sembilan och Rembau – två av de brittiska protektoraten i Förenade malajstaterna – sade han: "the whole country was in a state of anarchy [...] I did not hesitate, when they asked me, to consent to administer their revenues and affairs." När befolkningen väl sett hur mycket gott brittisk administration gjort för dem blev de också enligt guvernörens utsago lojala och följsamma till den grad att det inte krävdes mycket för att kväsa eventuella uppror: "I have never had occasion to use any more terrible threat than that if they did not take my advice I would leave them to themselves." Med brittisk kontroll av statens administrativa maskineri kom också möjligheten till utvecklingslån. Bara ett fåtal år senare, berättade Weld, hade Negeri Sembilan och Rembau en välfungerande ekonomi och lånet var snart helt och hållet återbetalat med ränta.⁷⁸

Att den brittiska administrationen ville begränsa det asiatiska inflytandet innebar inte att man uteslöt befolkningen i regionen från alla aspekter av koloniernas offentliga verksamheter. Tvärtom gick det snabbt upp för briter att de behövde lokalbefolkningens hjälp att upprätthålla ordning och bedriva en effektiv offentlig sektor. Under den undersökta perioden genomfördes enligt källmaterialet initiativ framför allt i Hongkong för att anställa kinesisk personal och på andra sätt anpassa den dagliga verksamheten till vad man trodde befolkningen ville ha. Den föregående guvernören hade gett möjlighet åt alla Hongkongbor, det vill säga till överväldigande andel kineser, att söka lägre tjänster inom administrationen,

⁷⁸ "Address", 1887, BookSG.

ett initiativ som guvernör Bowen berömde i sitt tal från februari 1884. Detta gjorde enligt honom att man hade fler kandidater att välja på, och dessutom stimulerades kolonins utbildningsväsende.⁷⁹ Administratören som höll talet i guvernörens frånvaro 1887 påpekade att det vore bra om fler engelsmän inom polisväsendet behärskade kinesiska eftersom detta skulle underlätta utredningen av brott.⁸⁰ Någon rekommendation om att anställa kinesiska poliser nämnde han dock inte, kanske för att man som mest haft närmare omkring 50 sådana på 1840-talet men sedan minskat antalet kraftigt då man ansåg dem opålitliga.⁸¹ Den kinesiska befolkningens bidrag till kolonins ekonomiska framgång togs också upp av honom i en något dubbeltydig formulering: "this prosperity, in which we are happy to see our Chinese fellow-citizens so largely participating in."⁸² Alla skulle de anses vara medborgare i Hongkong, men gränsen mellan européer och kineser upprätthölls ändå genom den typen av uttalanden. Kineserna deltog uppenbarligen i välståndet, något som underförstått inte varit möjligt om européerna inte först skapat möjligheten. En aristokratisk ordning förutsattes råda.

I bägge kolonier genomfördes under perioden stipendieprogram som gav elever ur alla etniska grupper möjlighet att studera vidare i Indien eller England. Det tycks med andra ord ha funnits både en tro på behovet av kinesisk representation inom den koloniala administrationen och en skepsis mot kinesernas förmåga eller intresse av att arbeta för Hongkongs bästa. Kontrastera den inställningen mot Welds diskussion om Singapores gränstater, där den brittiska administrationen som sådan lyftes fram som överlägsen. I Hongkong sågs den dominerande asiatiska folkgruppen, kineserna, som ett hot mot en fungerande administration. I Singapore ansågs den kringliggande ursprungsbefolkningen helt enkelt vara okunnig i administrativa frågor och behövde brittisk hjälp för att uppnå en godtagbar standard.

⁷⁹ "Speech of His Excellency the Governor at the opening of the Session for 1884 of the Legislative Council of Hongkong", februari 1884, Papers laid before the Legislative Council of Hongkong Feb–June 1884, Hong Kong Government Reports Online (1842–1941), The University of Hong Kong Libraries (HKUL).

⁸⁰ "Speech of His Excellency the Officer administering the Government at the prorogation of the Session of the Legislative Council of Hongkong, 23rd September, 1887", Papers laid [sic] before the Legislative Council of Hongkong August, 1886 to September, 1887, Hong Kong Government Reports Online (1842–1941), The University of Hong Kong Libraries (HKUL).

⁸¹ Neal, *Singapore, Chinese Migration*, 131.

⁸² "Speech", 1887, HKUL.

Det ligger en konstnärlig stolthet i guvernörernas beskrivningar av brittisk kolonial administration. Med hjälp av rationella processer och planering ansåg man sig ha skapat ordning i det oproduktiva kaos eller den brottsliga anarki som annars skulle råda på den malaysiska halvön respektive i Hongkong. En sådan inställning är ur det nietzscheanska perspektiv som används i den här avhandlingen inte förvånande. Nietzsche föreslår att det endast är konsten som kan undertrycka de äckeltankar som uppstår vid åsynen av tillvarons hemskhet och absurditet.⁸³ På samma sätt som skulptören skapar form av naturens oformlighet använder sig den apolloniske mannen av det mänskliga naturtillståndet för att ordna, styra och administrera samhället. Han stiger på så vis in i Prometheus skor och blir själv en gud genom att skapa en ny, bättre människa. Det dionysiska mörker som tidigare kännetecknade tillvaron i borte Asien hade alltså lysts upp av de europeiska administratörerna genom vetenskapligt grundade åtgärder. I Hongkongs fall tycks den stora frågan i guvernörstalen vara hur man skulle hindra mörkret från att åter falla. Åtminstone den lägre stående delen av den kinesiska befolkningen kämpade emot och hade inte, trots upprepade försök från britternas sida, sett det sköna i den nya världen. Eftersom den rationella ordningen ansågs vara god i sig självt, då den stod emot naturtillvarons avgrundsmörker, måste den genomdrivas till varje pris. Den styrande europeiska folkgruppen intog därför rollen som Atlas, som plikttroget bär upp världen på sina starka axlar.⁸⁴

Ett annat kännetecken för det apolloniska som tydligt lyser igenom i ovan nämnda material är behovet av gränsdragning. Paglia betonar att namngivning och klassifikation är ett grundläggande element i den västliga vetenskapen, som i sin tur är framsprungen ur en apollonisk världssyn. Detta uttalande baseras på Nietzsches diskussion om individuation⁸⁵. Den dionysiska världen har inget behov av individuation utan öppnar i sin frihet i stället för ett metafysiskt sökande efter urmodern och tingens kärna utan hänsyn till några gränser. Den apolloniska, däremot, söker skönheten i det ytliga, de sköna formernas välbehag, vilket

⁸³ Nietzsche, *Tragedins födelse*, 46.

⁸⁴ Nietzsche, *Tragedins födelse*, 56.

⁸⁵ Nietzsche använde sig av begreppet individuation för att beskriva den process som äger rum när den enskilda människan faktiskt blir en människa, en individ. Det handlar om att förverkliga den potential som hon besitter och inte bara vara en uppsättning kött, ben och lemmar identisk med andra exemplar av människosarten. Som han i ett senare verk lät Zarathustra utropa: "Bliv den du är!"

förutsätter en åtskillnad mellan individer, grupper, objekt.⁸⁶ När guvernör Bowen förklarade varför en mer långtgående kommunal representation inte var lämplig i Hongkong hade han inte bara dragit en gräns mellan kineser och övriga folkgrupper, utan även utvärderat den kinesiska folkgruppen och funnit den olämplig för den typ av ansvar som ett mer demokratiskt system oundvikligen skulle ge den. Min slutsats av detta är att den gränsdragning, den individuation, som här diskuteras går betydligt djupare än bara en yttlig sortering av människor i olika etniska grupper. Den handlar också om att värdera dessa grupper ur ett typiskt apolloniskt perspektiv. Bowen sade inget om kinesers människovärde som sådant – det skulle vara en allt för metafysisk analys för att rymmas inom individuationens ramar – utan fokuserade snarare på deras lämplighet för den situation som ligger för handen, i det här fallet kommunal representation. Denna typ av resonemang är också orsaken till att han kunde bortse från de befolkningssiffror som föreligger i kolonin. Man skulle kunna tro att ett fokus på något så konkret som folkräkning skulle leda till att samhället också anpassas till resultatet, men så var uppenbarligen inte fallet. Att ta reda på hur många av olika etnisk och språklig bakgrund som huserade i kolonin var inte relevant av vad man i dag skulle kalla demokratiska skäl. I stället användes sådan information för att på bästa sätt ordna samhället så att de olika gruppernas inneboende egenskaper inte hotade den önskade ordningen. Det var fråga om en synnerligen rationalistisk världssyn, där de mest lämpade ordnar samhället och övriga förväntas anpassa sig.

Efter denna jämförelsevis omfattande diskussion om kinesiskt inflytande i kolonierna följer ett antal något kortare avsnitt om andra gemensamma drag mellan Hongkong och Singapore som framkommer ur det undersökta materialet. En god fingervisning om vilka ämnen som tas upp står att finna i citatet från Bowens ovan. När han nämnde ”health, water supply, good order, and general administration” som mål för den koloniala administrationen sammanfaller det väl med de aspekter som tydligt framkommer i genomläsningen av guvernörstalen under perioden 1883–1887. De ämnen som tas upp i det följande är sanitet, boende och hälsa, kvinnor och barn, betydelsen av fyllnadsmark, offentliga byggnader samt administrativa processer.

⁸⁶ Nietzsche, *Tragedins födelse*, 80–81.

3.1.2 Sanitet, boende och hälsa

Singapore var från början något av en experimentverkstad för att skapa ett europeiskt rum i Asien. Här skulle ”The queen of the East” skapas, en ren, välordnad och hälsosam stad som skulle hålla både den europeiska och den lokala befolkningen frisk så att handeln skulle kunna upprätthållas.⁸⁷ Detta fokus på att erbjuda hälsosamma förhållanden är synligt inte bara i talen från Singapore utan också i de från Hongkong. I bägge fall togs ofta olika områdets ohälsosamhet upp i samband med behovet av fyllnadsmark, ett ämne som tas upp i sin egen rätt i avsnitt 3.1.4. Inte bara innebar landåtervinningen att administrationen fick större områden att bygga på och fler landplättar att sälja, utan man blev också av med mark som innebar en hälsorisk för dem som bodde i närheten. I bägge städer fanns stora sankmarker, i Singapores fall renodlade mangroveträsk, som fungerade som grogrund för myggor och alla de sjukdomar som dessa sprider. I Singapore innebar dessutom den ständiga expansionen av Straits Settlements att man behövde fatta beslut om hälsoåtgärder även långt utanför stadens gränser. 1888 nämnde guvernören hur ett offentligt kontor i Dinding, 100 kilometer norrut längs kusten från Kuala Lumpur, behövde utrymmas och ett nytt byggas eftersom sydvästmonsunen efter tio år har gjort det gamla olämpligt för vistelse för personer av alla bakgrunder: ”The English Officials, the native employés [sic], and the Sikh Police all equally suffer, and there is no course open to the Government but to transfer the buildings to a new site on the opposite coast, where the fever-laden winds will be shut out.”⁸⁸

Tillgången till dricksvatten var en återkommande fråga i talen. I bägge städer planerades eller byggdes flera vattenverk under den undersökta tidsperioden. När guvernör Weld i sitt tal från 1887 såg tillbaka på sina år i Singapore lyfte han fram att man har dragit vatten till Penang men att man fortfarande jobbade på en lösning för Malacka där det uppenbarligen förelåg tekniska svårigheter. I Hongkong var sanitetsfrågor särskilt på tapeten under perioden. När guvernören höll tal i februari 1884 hade en sanitetsstyrelse nyligen bildats för att råda bot på de upplevda problemen. Sophämtningen hade också blivit effektivare tack vare förbättrad upphandling av tjänsten. En detaljerad rapport hade utarbetats

⁸⁷ Yeoh, *Contesting Space*, 85–87.

⁸⁸ ”Address of His Excellency Governor Sir Cecil Clementi Smith, K.C.M.G., at a Meeting of the Legislative Council, held on Thursday, the 4th October, 1888”, Straits Settlements Government Gazette 46:XXII, 5.10.1888, National Library Board (BookSG).

av en extern expert, och slutsatserna från den skulle förhoppningsvis omsättas i lagar och förordningar, något som enligt guvernören troligen skulle dröja eftersom det handlade om komplicerade frågor som även krävde utlåtanden från London. Man hade ändå kunnat sätta i gång med vissa delar av rekommendationerna i väntan på lagstiftning.⁸⁹ Denna sanitetsstyrelse var tydligen inte tillräcklig, då den tre år senare kompletterades med fyra inofficiella medlemmar, på samma sätt som LegCo förstorats några år tidigare. Samtidigt fanns även nya lagar om ordning och renlighet att ta ställning till. 1887 rapporterade administratören att avloppen i staden hade förlängts och att saniteten i staden hade förbättrats.

Även boendeförhållanden var särskilt under luppen i Hongkong under perioden. Befolkningen ökade snabbt: "Overcrowding in its worst form has consequently been the result; and the prevention of this evil will be dealt with in the proposed new Public Health Ordinance," sade guvernören i februari 1884. Han nämnde åtminstone tre motåtgärder som alla skulle sättas in samtidigt. För det första behövde staden rent fysiskt expanderas, vilket gjordes i form av landåtervinning. För det andra skulle det ställas krav på alla som köpte mark av kronan att faktiskt bebygga marken inom en viss tid. För det tredje gav man landockupanter bättre villkor genom att ge dem möjlighet till 75-årigt arrende av den mark de för tillfället besatt, i stället för den uppsägningstid på en månad som tidigare varit fallet. Detta skulle uppmuntra till mer långsiktig användning av marken och förhoppningsvis leda till högre och rymligare bostäder.⁹⁰ Singapore hade under samma period vissa kulturella motsättningar angående boendeförhållanden och markanvändning, något som exempelvis tog sig uttryck i pelargångsupproren (*verandah riots*) 1888. Om detta nämndes intressant nog ingenting i guvernörens tal från samma år, något som understryker en möjlig svaghet i undersökningsmetoden den här avhandlingen bygger på. Däremot nämndes andra initiativ för att möjliggöra ökat byggande av bostäder i staden, dels landåtervinning, dels stärkt äganderätt i kombination med ibruktandet av Torrens systemet för registrering av fastighetsäggande, något som behandlas i avsnitt 3.2.1.

Ett hälsorelaterat projekt från vardera koloni sticker ut ur mängden. I Singapore handlar det spetälskeanstalten på Palau Jerejak, en plats som även rent geografiskt var väl

⁸⁹ "Speech", februari 1884, HKUL.

⁹⁰ "Speech", februari 1884, HKUL.

isolerad eftersom den var en mindre ö invid ön Penang utanför staden Butterworth i norra delen av Malackahalvön. Guvernör Weld sade sig ha haft stort personligt intresse i projektet.⁹¹ Något han inte nämnde uttryckligen men troligen syftade på när han kallade anstalten en ”central establishment” är att Palau Jerejak i och med detta tog emot samtliga spetälskepatienter i hela Straits Settlements.⁹² Detta avskiljande av spetälskesjuka från omvärlden är en intressant kombination av europeiskt och kinesiskt. Den högmodernistiska iveren att på vetenskapliga grunder dela in människor i grupper, i det här fallet att skilja sjuka från friska, passade väl ihop med den traditionella kinesiska synen på spetälska som ett tecken på moraliskt förfall.⁹³ Anstalten i Palau Jerajak kan alltså sägas ha varit resultatet av traditionell kinesisk syn på sjukdom och europeisk högmodern administrationsförmåga. I Hongkong planerades å andra sidan ett så kallat ”Medical College for Chinese”, ett undervisningssjukhus, som enligt administratören 1887 skulle ”mark an era in the educational advancement of Hongkong, and prove of incalculable benefit to the Chinese.”⁹⁴ Detta sjukhus grundades i praktiken av London Missionary Society och fick sedermera namnet Hong Kong College of Medicine for Chinese. Det var den första medicinska läroanstalten i staden som helt och hållet använde sig av västerländsk medicin – detta vid en tid då det i Hongkongs befolkning gick 17 kineser på en icke-kines.⁹⁵ Någon anpassning till majoritetsbefolkningens traditionella medicin var det med andra ord inte alls fråga om i detta fall.

De sistnämnda projekten är bägge goda exempel på den indelning i fack som inte bara kännetecknade den europeiska synen på vi och dem, oberoende om det handlade om raser, sjukdomar eller vetenskap, utan också på den apolloniska tendensen att skapa ordning. Paglia beskriver fenomenet som att det apolloniska är fobiskt och därför inte drar sig för att avskilja sig från naturen för att bibehålla sin övermänskliga renhet.⁹⁶ Inom organisationsteori

⁹¹ ”Address”, 1887, BookSG.

⁹² ”Pulau Jerejak”, International Leprosy Association – History of Leprosy, hämtat 1.10.2021, <https://leprosyhistory.org/database/archive338>.

⁹³ Kah Seng Loh, “‘Our lives are bad but our luck is good’: A Social History of Leprosy in Singapore”, *Social History of Medicine* 21 (2008:2).

⁹⁴ ”Speech”, 1887, HKUL.

⁹⁵ Dafydd Emris Evans, *Constancy of Purpose: An Account of the Foundation and History of the Hong Kong College of Medicine and the Faculty of Medicine of The University of Hong Kong, 1887–1987* (Hongkong: Hong Kong University Press, 1987).

⁹⁶ Paglia, *Sexual Personae*, 12.

talas man om hosofobi⁹⁷, rädsla för det orena, något som på ett elegant sätt kan anses sammanfatta den brittiska attityden till sanitet och ordningsfrågor i bägge kolonier under den undersökta perioden. Att renligheten i Hongkong hade brister gick att fastslå med hjälp av objektiva mått, strategier kunde utarbetas med hjälp av externa experter, och till åtgärderna hörde administrativa steg som att utöka antalet medlemmar i sanitetsstyrelsen. Att den nivå av renlighet som rådde i stadens olika delar var resultatet av befolkningens medvetna handlande var inte en faktor som togs upp i talen, då ett sådant synsätt skulle vara att överlåta frågan till ett folk präglad av det dionysiska naturtillståndet.

En pikant detalj, som på sätt och vis konkretiserar kopplingen mellan den apolloniska kampen mot det dionysiska i Hongkong och Singapore, är våtmarkernas betydelse. Paglia återkommer gång på gång till de dionysiska vätskorna och liknar dem vid exempelvis hav, träsk och sjöar. Den ursprungliga dionysiska våtmarken är dock det stillastående vattnet i livmodern. Det är mörkt och skrämmande och måste därför lysas upp och skärskådas. De jordiska träsksten stod i de aktuella fallen i vägen för det ordnade samhällsbygget och för resandet av byggnader, permanenta utposter för den europeiske mannens kontroll av naturen. I samma träsk bodde dessutom varelser som spred smittsamma sjukdomar, även det ett tecken på våtmarkens dionysiska ursprung. Genom vetenskap, teknologi och ordnad administration gick det dock att omvandla dessa marker till användbara områden, något som diskuteras i avsnittet om landåtervinning. I de fall man inte kunde åtgärda problemen genom mänsklig genialitet, som när sydvästmonsunen obönhörligt låg på, var man helt enkelt tvungen att tillfälligt retirera till bättre lämpade områden.

3.1.3 Ömmandet för kvinnor och barn

Medan kinesiska män, eller män av annat icke-europeiskt ursprung, inte uttryckligen nämnades i guvernörernas tal från den undersökta perioden fick kvinnor och barn desto mer uppmärksamhet. En närmast ridderlig omtanke om dessa förment utsatta grupper genomsyrar texterna från både Hongkong och Singapore. Vid det här laget hade de brittiska tjänstemännen börjat ta med sig sina hustrur till kolonierna, något som i mer allmänt hållen

⁹⁷ Se till exempel Campbell Jones, Martin Parker & René ten Bos, *For Business Ethics* (Oxon: Routledge, 2005).

forskning om dynamiken i europeiska kolonier har visat sig ha haft tydlig inverkan på den typ av administration och den typ av regelverk som upprättades för kolonins styrning.⁹⁸ Denna tendens kan även spela en roll i att andra folkgruppers kvinnor och barn omnämndes flitigt. En tänkbar orsak till bristen på uttryckliga omnämmanden av män kan vara att det var de som var de handelsmän, brottslingar, administratörer, poliser och alla andra personer som figurerade i egenskap av sina roller och handlingar, medan kvinnor och barn inte fyllde dylika roller och därför benämndes baserat på könstillhörighet och ålder. I sitt arbete om objektifiering talar Nussbaum om sju sätt en person kan behandlas som ett objekt, varav flera passar in i det här sammanhanget. Framför allt utbytbarhet är relevant. Medan män i talen delades upp i mer finfördelade grupper fick kvinnor nöja sig med att ingå i den stora gruppen kvinnor inom vilken individerna är utbytbara. Även inaktivitet och att bli fråntagen sin autonomi är beskrivande för sättet kvinnor omnämndes av guvernörerna.⁹⁹

I Hongkong dök skyddet av framför allt kinesiska flickebarn upp i de undersökta talen under perioder då vad som ansågs vara mer akuta frågor inte tog överhanden. När George Bowen höll sitt tal i oktober 1883 omnämndes ett effektivare skydd av kinesiska kvinnliga barn som ett av de viktigare lagförslagen under perioden, dock utan att han redogjorde för några detaljer. Året efter var han i sitt korta tal upptagen med kolonins försvar, både mot yttre hot i form av eventuella angrepp kopplade till det fransk-kinesiska kriget, och inre i form av de hemliga kinesiska sällskapen. Inga lagförslag eller andra fokusområden som inte hade med försvaret att göra omnämndes. På samma sätt var guvernören året därpå upptagen med skattefrågor och med att motivera sin syn på kommunal representation – eller avsaknad av dylik, se avsnitt 3.1.1 – och tog därför upp endast få andra frågeställningar. Det dröjde till 1886 innan saken nämndes igen, denna gång av en tillfällig administratör i guvernörens frånvaro. Han förklarade bristen på framsteg de senaste åren med att frågan varit omgärdad av lagliga och konstitutionella hinder, men att man nu hade tagit fram ett lagförslag som även fått principiellt godkännande från inrikesministeriet i London. Mer specifikt handlade det om att stoppa den prostitution av kinesiska flickebarn som sades pågå

⁹⁸ David B. Abernethy, *The Dynamics of Global Dominance: European Overseas Empires, 1415–1980* (New Haven: Yale, 2000), 115.

⁹⁹ Nussbaum, *Sex and Social Justice*, 218.

under täckmantlar som adoption och hushållsarbete. Myndigheterna hade tagit om hand 200 sådana flickor som annars förr eller senare skulle ha tvingats in i ”a life of infamy.”¹⁰⁰

Lagförslaget godkändes mycket riktigt sedermera, något som samme administratör lyfte fram som ett stort framsteg i sitt tal 1887. Hade inte myndigheterna ingripit hade alla dessa flickor, sade han, ”been brought up to a life of shame and immorality.”¹⁰¹

I Singapore nämnde den tillfälliga administratören 1885 att ett viktigt projekt för att ge kvinnliga patienter egna utrymmen i sjukhuset samt att skapa en uppfostringsanstalt för pojkar tyvärr måste skjutas på framtiden, då akuta kostnader för försvar måste prioriteras. I sitt sammanfattande tal från 1887 lyfte guvernör Weld fram två initiativ: skapandet av en pensionsfond för änkor och föräldralösa samt, i luddigare ordalag, åtgärder för att skydda kvinnor och barn. Eftersom han inte var mer specifik än att säga att det var en fråga han personligen hade intresserat sig särskilt mycket för samt att ”I need not say what difficulties surround this question, in this as in other oriental countries,”¹⁰² kan vi anta att han med en viktoriansk förskönande omskrivning syftade på liknande former av prostitution som omnämndes i Hongkong. Det som skiljde Singapore från Hongkong i den här frågan var att man i Singapore inte uttryckligt talade om kinesiska kvinnor och barn, medan man i Hongkong var specifika gällande etnicitet. Det är fullt möjligt att de sjukhusutrymmen som omnämndes i Singapore även användes för europeiska kvinnor, liksom för kvinnor av malajisk, indisk eller annan härkomst.

Bägge kolonier satsade på utbildning av alla befolkningsgrupper i form av skolor och stipendieprogram. Särskilt i Singapore var detta påtagligt under den undersökta perioden. Det tycktes nästan per automatik byggas skolor i varje område som underställdes den koloniala administrationen, och inte sällan förstörade och förbättrade man befintliga skolbyggnader. Det fanns, enligt administratören 1884, ”a real desire on the part of the Native

¹⁰⁰ ”Speech of His Excellency the Officer administering the Government at the opening of the Session of the Legislative Council of Hongkong, 5th November, 1886”, Papers laid before the Legislative Council of Hongkong August, 1886 to September, 1887, Hong Kong Government Reports Online (1842–1941), The University of Hong Kong Libraries (HKUL).

¹⁰¹ ”Speech”, 1887, HKUL.

¹⁰² ”Address”, 1887, BookSG.

communities for greater educational advantages,”¹⁰³ något som britterna gärna stod till tjänst med. Stipendieprogrammen hade den konkreta fördelen för administrationen att man kunde anställa välutbildade tjänstemän som hade kunskap om de lokala kulturerna och språken. I Hongkong lyftes framför allt Victoria College fram, och man både byggde ut skolan och förbättrade dess läroplan under den undersökta perioden. Denna utbildningsinstitution hade grundats ett par tiotal år tidigare, men fick sin nya och mer högprofilerade adress på Aberdeen Street i centrala Hongkong under George Bowens guvernörskap.¹⁰⁴

I ett apolloniskt samhälle är kvinnor oundvikligen den Andra. Kvinnan hör till det dionysiska utillståndet och går inte helt och fullt inrangeras i en apollonisk ordning. Paglia lägger fram att män uppfann kultur, i det här fallet i betydelsen samhällsordning, som ett skydd mot den kvinnliga naturen. På samma sätt som denna process förflyttade religiöst fokus från jorden till himlen förflyttades även magins centrum från magen till huvudet. Kvinnan, som i sin naturliga form besitter förmågan att skapa liv med sin kropp, kunde endast kontrolleras och överglänsas genom att mannen lärde sig skapa liv med sitt intellekt – han blev, som tidigare diskuterats, Prometheus. Det är denna försvarsinriktade huvudmagi som ligger bakom den apolloniska civilisationens framgång.¹⁰⁵

För att illusionen ska upprätthållas krävs dock att kvinnan finner sig i den gällande ordningen och inte gör uppror. Det är ur det perspektivet man kan förstå guvernörernas oro över änkornas och de föräldralösa flickebarnens sedlighet. Att dessa skulle prostituera sig – frivilligt eller ofrivilligt spelar egentligen ingen roll – hade varit en motståndshandling mot den manliga ordningen. Kvinnans sexualitet är den gräns som inget apolloniskt system kan kontrollera. Varje man som försökt har varit tvungen att dra sig tillbaka, besegrad av naturens oundvikliga förlopp. Man kan inte återvända till urmodern utan att samtidigt förlora sin manlighet. Det gör att mannen alltid slutligen står handfallen inför kvinnans sexualitet som är dold, oformlig och omätlig, till skillnad från mannens som är iögonfallande synlig men

¹⁰³ ”Address of His Excellency the Officer Administering the Government (Cecil C. Smith, C. M. G.) at a Meeting of the Legislative Council, held on Monday, the 20th October, 1884”, Straits Settlements Government Gazette 48:XVIII, 21.10.1884, National Library Board (BookSG).

¹⁰⁴ Skolan bytte några år senare namn till Queen’s College, ett namn den behållit sedan dess. Institutionen flyttade sedermera till ny adress och byggnaden på Aberdeen Street står inte längre kvar, något som tas upp i kapitel 3.1.5.

¹⁰⁵ Paglia, *Sexual Personae*, 9.

samtidigt förgänglig. Detta är orsaken till att det apolloniska samhället värdesätter kvinnlig skönhet och oskuld så högt. Paglia kallar kvinnans skönhet en kompromiss med hennes farliga arketyfiska dragningskraft och menar att den skapar en illusion av kontroll över naturen.¹⁰⁶ På samma tema lyfter hon fram Apollos tvillingsyster Artemis som den mest västliga av gudinnor då hon så envist skyddar sin oskuld. Ingen annan kultur har en liknande arketyf.¹⁰⁷ Den europeiske mannen kämpar fåfängt, som en tragisk hjälte, mot kvinnans mångtydiga sexualitet.

Den uppenbara iveren att bygga skolor som syns i guvernörernas tal kan också sägas härstamma från samma rädsla för urmodern. Barnet är fött ur det okontrollerbara utillståndet och riskerar förbli under dess inflytande om det inte aktivt formas i den ordnade världens anda. Det är värt att notera att det handlar om just skolbyggnader, inte bara undervisning i vilken lokal som helst. Skolans väggar blir då de gränser som markerar den apolloniska sfären i en hotande dionysisk omvärld. Med utbildningens hjälp produceras allt fler förkämpar som är rustade att gå ut och vidga gränserna genom att ta kaoset i besittning.

3.1.4 *Betydelsen av fyllnadsmark*

Varken Hongkong eller Singapore hade särskilt mycket utrymme att röra sig med vid tidpunkten för grundandet. Över tid adderade de visserligen territorier inåt land, Hongkong i form av ytterligare koncessioner från regeringen i Peking, och Straits Settlements i form av ökat brittiskt inflytande över angränsande stater. Det var dock inte tillräckligt. Bägge drog dessutom nytta av det faktum att så stora mängder mark ansågs på olika sätt otjänlig och måste grävas ut, vilket ledde till ett överskott av jordmassa. Denna användes följaktligen till fyllnadsmark längs kusten och bidrog på det viset till att expandera städernas ekonomiskt mest lukrativa del, nämligen hamnen och centrum. Det framgår också tydligt ur talen att fyllnadsmarken var ett viktigt tillskott i den koloniala administrationens intäkter. Bägge kolonier hade under perioden ett flertal projekt pågående samtidigt som genom landåtervinning skapade ny mark åt kronan som sedan kunde säljas eller arrenderas ut. Flera av dessa projekt var synnerligen lukrativa, men det fanns också tillfällen då de inte

¹⁰⁶ Paglia, *Sexual Personae*, 17.

¹⁰⁷ Paglia, *Sexual Personae*, 76.

omedelbart betalade sig. 1885 rapporterade administratören i Straits Settlements att försäljningen av land i fyllnadsprojektet Teluk Ayer hade gått långsammare än förväntat, och att betalningarna för tomterna på Beach Street-återvinningen i Penang dessutom inte hade anlänt i tid. Dessa faktorer gjorde årets intäkter lägre än planerat, vilket inte skulle ses som ett problem eftersom kolonins finansiella situation var ”perfectly sound and indeed flourishing.”¹⁰⁸ Situationen med de svårsålda tomterna i Teluk Ayer – i dag ett av de mest lukrativa områdena vid strandlinjen i centrala Singapore – kvarstod uppenbarligen i några år eftersom guvernören 1888 än en gång nämnde att de inte gått åt i den takt man förväntat sig. Även denna gång var dock slutsatsen att man hade råd att vänta på att efterfrågan skulle stiga snarare än att sänka priserna: ”There was not sufficient demand for the land on the terms offered, and the Government can well afford to wait, instead of pushing the sale of this valuable property.”¹⁰⁹

Som diskuterades i avsnitt 3.1.2 kan borttagandet av våtmarkerna ses som en apollonisk dominanshandling gentemot det våta och skrämmande dionysiska urtillståndet. De sjukdomsspridande träskan dikades ur ett efter ett och gjordes om till användbar mark, samtidigt som den tillvaratagna jorden flyttades till kusten där den användes för att förstora städernas territorium. Med hjälp av europeisk ingenjörskonst dominerades inte bara våtmarkerna inåt land, utan även själva havet kunde erövrats. Än en gång ser man tecken på den oändliga sokratiska optimismen. Inte bara gjorde man oanvändbart område användbart, utan man kunde till och med använda restprodukterna från dikningen av våtmarkerna till att skapa något av ingenting: havet blev till land! Paglia kontrasterar den judeo-kristna himmelskulten mot den hedniska jordkulten: I den förstnämnda är det Gud som skapar jorden, i den andra kommer naturen först.¹¹⁰ Genom sin uppfinningsrikedom och optimism tar människan, som Guds avbild, på sig rollen som skapare. På samma sätt som Gud en gång skapat jorden enligt vissa ordnade system kunde nu människan fortsätta arbetet.

¹⁰⁸ ”Address of His Excellency the Officer Administering the Government (Cecil C. Smith, C. M. G.) at a Meeting of the Legislative Council, held on Tuesday, the 29th October, 1885”, Straits Settlements Government Gazette 44:XIX, 23.10.1885, National Library Board (BookSG).

¹⁰⁹ ”Address, 1888, BookSG.

¹¹⁰ Paglia, *Sexual Personae*, 40.

Användningen av fyllnadsmark innebar den slutliga europeiska segern, då man inte bara erövrade österns territorier och folk utan även tagit kontrollen över dess skapelse.

3.1.5 Offentliga byggnader

Offentliga byggnader och byggnader tillhörande banker och andra institutioner med kopplingar till administrationen restes i både Hongkong och Singapore under den undersökta perioden, men aktiviteten i Singapore sticker ut för sitt höga tempo och lika höga ambitioner.

Unless something unforeseen occurs, it will doubtless be many years before this Council is again asked to vote so large an aggregate sum for Public Works as \$1,300,816, but the funds of the Colony could not, at the present time, advantageously be spent in any better way than in erecting buildings on an important and permanent character – symbols, as they may be taken to be, of a powerful Government.¹¹¹

Så avrundade den tillfälliga administratören i Singapore 1884 sitt tal till LegCo, efter att ha ägnat nästan en tredjedel av sitt tal åt att räkna upp alla de offentliga byggnader som var under uppbyggnad, hade godkänts för byggande eller, som han framför allt syftade på, krävde ett godkännande från den lagstiftande församlingen för att kunna påbörjas. De huvudsakliga objekten som omnämndes var ”a handsome and commodious General Post Office” och en ny domstol som var under uppbyggnad, och bland de nya projekt som planerades komma upp för godkännande fanns ett nytt huvudkontor för stadens polis, ett mentalsjukhus och ett bibliotek och museum. Flera nya skolor behövde också byggas. I jämförelse med denna veritabla byggnadsboom var utvecklingen i Hongkong mer modest. Det redan nämnda vattenverket var ett stort projekt, liksom expansionen av Victoria College, och nya polisbyggnader och militära anläggningar prioriterades, enligt administratörens tal från 1886. En ny centralmarknad var i startgroparna.¹¹² Det visade sig ett år senare att sagda marknad inte kommit särskilt mycket längre eftersom det hade varit svårt att övertala nuvarande hyresgäster att lämna området. Däremot planerade man bygga utrymmen för den utbildning i

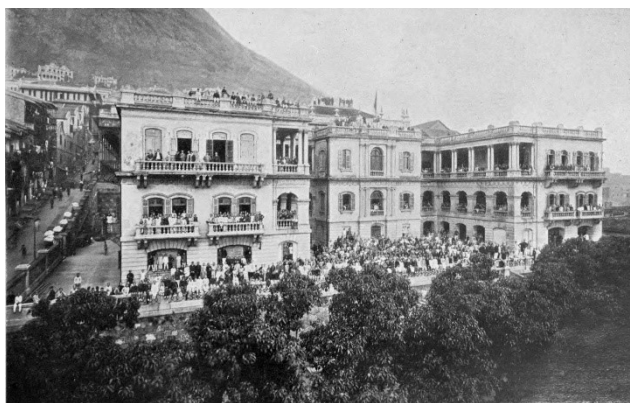
¹¹¹ ”Address”, 1884, BookSG.

¹¹² ”Speech”, 1886, HKUL.

västerländsk medicin som nämnts ovan.¹¹³ I bägge kolonier förbättrades ständigt hamnstrukturerna – naturligt nog, då deras välfärd hängde på den fartygsbaserade handeln. Pirar, strandbankar, fyrar och varv nämndes i de flesta av de undersökta talen.

Om man endast läser det empiriska material som den här avhandlingen baseras på får man angående det offentliga byggandet uppfattningen att Singapore satsade betydligt mer på att skapa en, åtminstone i europeiska ögon, vacker och imponerande stad. Talen inför Straits Settlements LegCo reflekterade en stolthet över hur mycket man bygger och över vad byggandet säger om den europeiska eller brittiska förmågan att skapa något beständigt. Intrycket skulle säkerligen nyanseras om man tog in en större mängd material för analys. Ändå håller jag det inte för omöjligt att en sådan bild är något på spåren. Den som i dag rör sig i centrala Singapore ser betydligt fler byggnader från den undersökta tidsperioden än den som gör en liknande promenad i Hongkongs centrum. Den vision om beständighet som Singapores administratör betonade 1884 skulle visa sig vara välgrundad. I Hongkong däremot är tendensen i dag att riva och bygga nytt betydligt starkare. Jag lyfter därför tentativt fram att den europeiskhet som i dag tydligare präglar Singapore än Hongkong är grundad i den fäbless för imponerande och beständiga offentliga byggnader som präglade perioden 1883–1888. Som exempel på denna tendens hänvisar jag till Figur 2 och Figur 3. Den första visar två historiska fotografier från Hong Kong, nämligen banken HSBC:s byggnad från 1886 och Queens College från 1889, bägge i dag rivna. Den senare visar å sina sida två nutida fotografier från Singapore av byggnader från samma period eller tidigare, nämligen nationalmuseets byggnad från 1887 samt Raffles Hotel, som visserligen byggdes redan på 1830-talet men blev hotell på 1880-talet och har bevarats och expanderats i samma stil sedan dess. Bägge står kvar i dag. Så vitt jag vet har ingen stor byggnad som restes av den koloniala administrationen eller dess närstående institutioner i Singapore på 1880-talet rivits, medan det motsatta gäller i Hongkong – samtliga är i dag rivna.

¹¹³ ”Speech”, 1887, HKUL.

Figur 2: Till vänster HSBC:s byggnad i Hongkong från 1886. Public Domain, oldhkphoto. Till höger Queen's College från 1889. Public Domain, Twentieth Century Impressions.

Figur 3: Till vänster Singapores nationalmuseum som började byggas 1887. Fotografiet är från 2005. Copyrighted Free Use, Sengkang. Till höger Raffles Hotel, som byggdes på 1830-talet och blev hotell 1887. Fotografiet är från 2006. Creative Commons, Elisa.rolle.

Benägenheten att skapa byggnader av permanent natur är en typisk apollonisk tendens. I citatet från administratören i Singapore 1884 blir det extra tydligt. Det uttryckligen bästa man kunde göra för sina pengar var enligt honom att resa viktiga och beständiga byggnader, inte främst för den praktiska funktion de fyllde utan för att de var symboler för makt. Paglia jämför dylika byggnader med fallossymboler som bokstavligen står för beständig manlig

dominans över det kaotiska och skrämmande kvinnliga naturtillståndet. Ironin är givetvis att den manliga resningen inte alls är permanent, utan tvärtom oundvikligen till slut faller till föga för naturens gång och tvingas dra sig tillbaka medan det kvinnliga urhavet kvarstår. En sådan läsning sätter administratörens uppräknings av offentliga byggnader i en helt annan dager än det intryck av handlingskraft, rikedom och överlägsenhet som den möjligen var tänkt att ge. Kvar blir i stället en känsla av fåfänga och oundvikligt förfall – eller kanske, för att liksom Nietzsche låna terminologi från den antika grekiska teatern, en känsla av tragik. Om tragedin kännetecknas av huvudpersonens fåfänga men ståndaktiga kamp mot ett oundvikligt öde, vad är väl då en bättre benämning på ett främmande minoritetsfolk som envist reser byggnader utan hänsyn till den lokala kulturen, klimatet eller opinionen?

Nietzsches framhävande av skulpturen som den främsta apolloniska konstarten är också relevant i det här sammanhanget. Offentliga byggnader har inte bara ett funktionellt värde. De är framför allt skulpturer då de fungerar som symboler för, i det här fallet, den koloniala makten. Det finns gott om andra exempel i guvernörstalen på hur det fysiska och förment beständiga framhävdes framom det flyktiga. Musik, den konstform som Nietzsche lyfter fram som den mest dionysiska av alla, nämndes däremot inte alls. I stället får vi diskussioner om hur viktigt det var att resa en staty av Stamford Raffles i Singapore 1887 och en förordning om metoder för att göra böcker tryckta i kolonin mer beständiga i Hongkong 1886. Den ständiga betoningen av skolbyggnader framom skolgång eller lärande, arkitektur framom funktion och stadsplanering framom invånare förstärker ytterligare bilden av kolonier präglade av apollonisk skulptörsiver.

3.1.6 En ordnad administration

Stoltheten över den välfungerande administrationen var stor hos guvernörerna och administratörerna i talen till LegCo. De lyfte fram smärre justeringar i lagtexter som stora framsteg och gav på flera olika sätt bilden av att strukturer och bestämmelser är viktiga för sin egen skull, inte bara för de resultat de uppnår. Det är talande att guvernör Bowen i sitt tal till Hongkongs LegCo i februari 1884 ägnade hela den första sidan av fem åt att redogöra för hur beslutsprocessen var strukturerad, vilka mål den hade och vilka kommittéer som ytterligare behövdes – detta innan ett ord sagts om budgeten eller det finansiella resultatet. Flera av de lagförslag som samme guvernör lyfte fram som viktiga var sammanslagningar

och omarbetningar av befintliga lagtexter.¹¹⁴ Samma trend återkom sedan i flera av de senare talen från Hongkong, dock så att den konkreta ordningen i staden prioriterades när situationen så krävde. 1884 hade uppenbarligen varit ett tumultartat år i kolonin med ett flertal upplopp som hade behövt stävjas, och då var dylika åtgärder följaktligen i fokus i talet. 1886 och 1887 inriktade sig talen dock åter på administrativa frågor.

Samma grundläggande inställning syns i talen från Singapore, men inte lika tydligt. I diskussionen om offentliga byggnader ovan framkom att bägge städer gärna reste imponerande byggnader för sina offentliga funktioner, men att Singapore under den undersökta perioden verkade lägga ännu mer fokus på den saken än Hongkong. Tendensen tycks vara omvänd gällande den administrativa frågan: bägge kolonier var stolta över sin välfungerande byråkrati, men Singapore tycktes betona saken mindre än Hongkong. I stället beskrev en större del av talen inför Straits Settlements LegCo de konkreta byggnader, bitar av infrastruktur och lukrativa intäktskällor man faktiskt uppförde eller utnyttjade. Den administrativa fråga som främst nämndes i talen från Singapore var diskussionen om lokalt självbestämmande, något som sades fungera som en grundläggande princip och som man implementerade så fort ett nytt område var redo för det. Guvernörens skrytsamma avslutningstal 1887 innehöll också, som nämnts i avsnitt 3.1.1, en beskrivning av hur staterna i periferin praktiskt taget bönföll honom om att sköta deras administration och på det sättet ge dem ordning och välstånd. Till och med i en så överdriven framställning betonades dock handlingar och resultat snarare än, som i Hongkongs fall, administration för sin egen skull. Här finns alltså eventuellt en nyansskillnad mellan de två koloniernas syn på byråkratins funktion och roll.

Det har redan framkommit hur viktiga gränser, struktur och ordning är för den apolloniska världssynen. Steget därifrån till att påstå att en välordnad administration är gott i sig självt är inte långt. Den teoretiska människan med Sokrates som stamfar värdesätter intellektuella konstruktioner för deras egen skull, och tvekar därför inte inför att upphöja ytliga administrativa åtgärder som stora framsteg. Man kan dra en parallell mellan denna byråkratiska iver och det brittiska imperiets fäbless för siffror i form av den hundratals sidor

¹¹⁴ ”Speech”, februari 1884, HKUL.

långa *Blue Book* som varje koloni skickade till London en gång om året. Denna handlade om att destillera bort allt som riskerar vara känslomässigt tills endast det väsentliga kvarstod. När det gäller informationsinsamling från kolonierna var numerära sammanställningar uppenbarligen det mest objektiva sättet. När det gäller administrationen av kolonin var det enda verkligt fastslagna och strukturerade administrationen i sig – *die Verwaltung an sich*, kanske.

3.2 Särskiljande drag

Efter ovanstående genomgång av de gemensamma dragen i materialet från Hongkong respektive Singapore är det dags att ta sig an de områden på vilka de avviker från varandra. Här ingår både synnerligen konkreta frågor som administrationen av landägande och driften av opiumfarmer, och en mer abstrakt fråga i form av en diskussion om straff och disciplin.

3.2.1 *Torrens Act och landägande*

En tydlig skillnad mellan Hongkong och Singapore som uppstod under den undersökta perioden och som kvarstår än i dag är de administrativa processerna kring markägande. Det var i sitt tal från 1887 som guvernören i Singapore diskuterade "the Land question". Kolonin kunde nu, efter årtal av förarbete, ta i bruk lagstiftningen kallad Torrens Act, som förväntades innebära "a most enormous gain to the people, especially to those of the poorer classes, and also to the Revenue and to the Government." Kontrasten mot det befintliga systemet var uppenbarligen som natt och dag: "a complete and admirable system substituted for chaos and disorder."¹¹⁵ Torrenssystemet, som första gången togs i bruk i Australien 1853 och som sedermera infördes i de flesta brittiska kolonier, innebär att markägande som sådant, snarare än enskilda överlåtelsehandlingar, upptas i offentliga register. Torrenssystemet brukar anses öka tryggheten i ägandet och underlätta överlåtelser.¹¹⁶ Ett dylikt system infördes aldrig i Hongkong, av orsaker som inte framgår i de undersökta talen och därför kräver en viss utveckling.

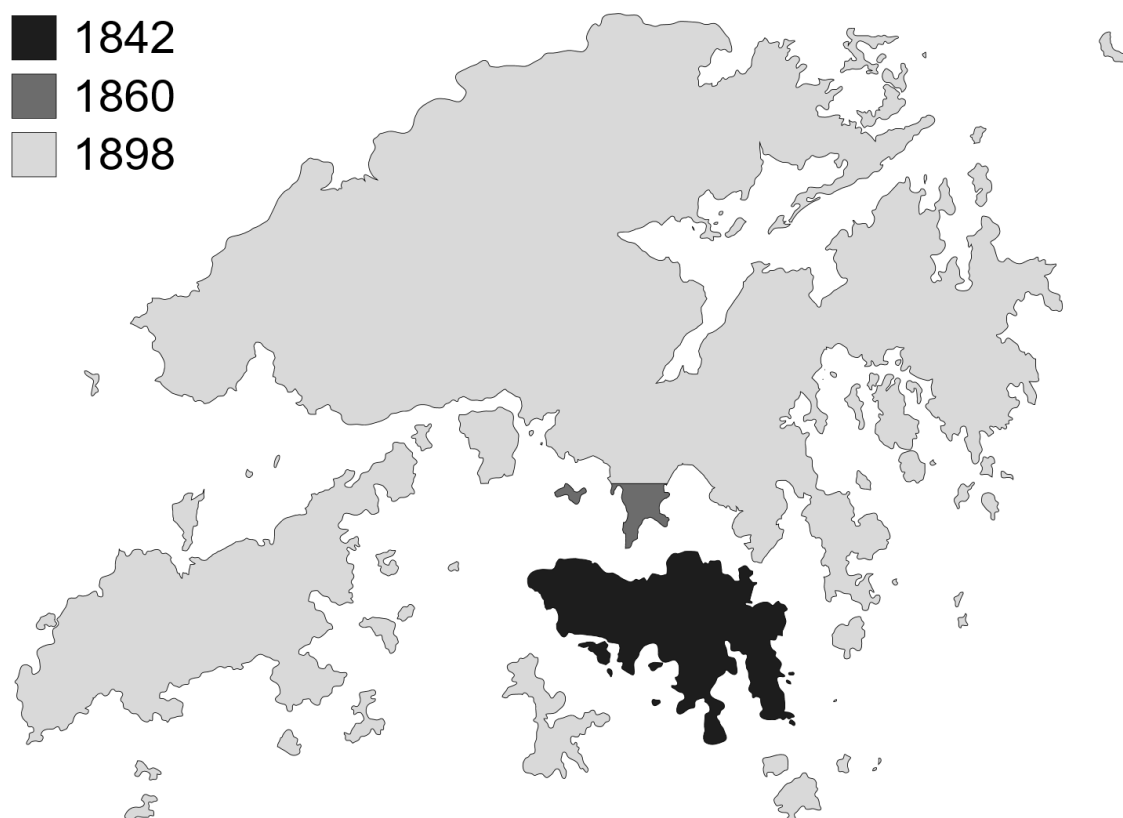
¹¹⁵ "Address", 1887, BookSG.

¹¹⁶ Sui-Wai Cheung, "Colonial administration: the missing link in East Asian land reform", i Sui-Wai Cheung (ed.), *Colonial Administration and Land Reform in East Asia* (Oxon: Routledge, 2017), 12–13.

När Storbritannien tog Hongkong i besittning avfärdade man befintliga system för markägande och ersatte dem med *ryotwari*-systemet. Utgångspunkten var att den brittiska kronan nu ägde all jord och att den som brukade jorden ansågs vara kronans arrendator. Ett direktförhållande mellan stat och brukare av mark uppstod. Olika former av kollektivt ägande, exempelvis av tempel eller familjer, ersattes av principen *one plot, one owner*. Torrenssystemets införande innebar stora förbättringar i South Australia, men ändå valde administrationen i Hongkong, i motsats till de flesta brittiska kolonier, att inte kopiera upplägget.¹¹⁷ Till skillnad från i andra brittiska territorier sålde inte myndigheterna i Hongkong mark utan valde att arrendera ut den med olika typer av krav på vilken verksamhet som fick bedrivas på den och på standarden på byggnader. Olika former av arrendeöverlåtelse, som delning, arv och dylikt, reglerades också strikt. Ur en översikt av Patrick Hase angående jordlagstiftning i Hongkong går det att utläsa att en möjlig orsak till att kolonin inte antog Torrenssystemet var att man var tvungen att ta i beaktande en traditionell kinesisk syn på landäggande som avvek så kraftigt från den brittiska att det helt enkelt skulle ha varit ogenomförbart att genomdriva en dylik reform. Nu avvek visserligen systemet baserat på överlåtelsehandlingar också från det kinesiska upplägget, men det är talande att man vid övertagandet av New Territories, tio år efter perioden som undersöks i den här avhandlingen, valde att bibehålla det traditionella landäggarsystemet i de nya områdena. I praktiken hade Hongkong alltså länge två parallella system för markägande.¹¹⁸ Expansionen av Hongkong 1898 illustreras i Figur 4. Den centrala ön är det ursprungliga Hongkong medan halvön norrut är Kowloon som Storbritannien fick av Kina 1860, medan det stora mörka området ännu längre norrut samt västerut utgör New Territories.

¹¹⁷ Cheung, "Colonial administration", 6.

¹¹⁸ Patrick H. Hase, "The traditional land law of the New Territories, before and after 1899", i Sui-Wau Cheung (ed.), *Colonial Administration and Land Reform in East Asia* (Oxon: Routledge, 2017).

Figur 4: Expansionen av Hongkong 1860 och 1898. Skala: 1:450 000. Wikimedia Commons, Furfur.

Komplexiteten i att hantera den kinesiska synen på landäggande i Hongkong tycks alltså vara en starkt bidragande faktor till att kolonin, till skillnad från Singapore, inte antog Torrenssystemet. Det kan nämnas att ett Torrensbaserat system sedan början av 2000-talet diskuteras i Hongkong, och att det nu finns konkreta initiativ till ett gradvis införande från Hongkongregeringens sida.¹¹⁹

Värdet som guvernör Weld satte på införandet av Torrenssystemet var enligt hans tal om saken stort. Det är fullt begripligt. Med tanke på Singapores fokus på att bygga upp ett tryggt och välordnat samhälle som maximerar möjligheter till affärsverksamhet är det givetvis en fördel om markäggande förenklas och förtydligas så mycket som möjligt. Dessutom sålde man faktiskt mark i Singapore, till skillnad från i Hongkong där den främst

¹¹⁹ The Land Registry, "Title Registration", hämtat 29.9.2021, <https://www.landreg.gov.hk/en/title/background.htm>.

utarrenderades. Ur det nietzscheanska perspektiv vi använder oss av här är Torrenssystemet också en synnerligen europeisk manöver. Det befintliga systemet upplevdes som osäkert och ineffektivt ("chaos and disorder") och måste därför bytas ut mot något tryggt och effektivt ("complete and admirable"). Förarbetet och det faktiska genomförandet var inte billigt, något som guvernören betonade i sitt tal. Det krävdes världsledande experter för att göra utlåtanden, och omfattande kartläggningar måste göras. I det här fallet fanns det prejudikat från andra kolonier som visade att det var genomförbart och att ett införande medförde konkreta fördelar, men baserat på vad Weld sade i sitt tal är det svårt att tänka sig att han hade avstått även om praktiska exempel saknades. Det var trots allt frågan om ett System, något ordnat och begripligt, och måste med andra ord vara gott.

3.2.2 *Brottslighet och bestraffning i Hongkong*

Ett annat tema som skiljer Hongkong och Singapore åt i de undersökta dokumenten är synen på brottsbekämpning. Brott och straff diskuteras förvisso även i dokumenten från Singapore, men inte alls på ett lika framträdande sätt. I talet från 1885 konstaterades att en ny domstol behövdes i Penang, och att detta skulle komma att innebära att även fängelset måste byggas ut. En så kallad opiumkonspiration omnämndes 1887, en händelse som enligt guvernören hanterades med fast hand. Det handlar troligen om en form av kartellverksamhet där kinesiska klaner samarbetade för att undvika konkurrens om rättigheterna att driva opiumfarmerna (som tas upp i kapitel 3.2.3), ett fenomen som dök upp med jämna mellanrum under andra halvan av 1800-talet.¹²⁰ Ändå var det andra, fredligare teman som dominerade talen i Singapore. Den bilden stämmer överens med Stan Neals forskning om migrationen till och från Singapore, där vad som ansågs vara dåliga kineser forslades bort från det brottsliga Hongkong till det produktiva Singapore för att arbeta och göra nytta.¹²¹ Brottslighet är ett mera framträdande tema i talen från Hongkong än i de från Singapore.

Talet till Hongkongs LegCo i februari 1884 har drag av en programförklaring. Det var det första sammanträdet med kolonins lagstiftande församling i dess nya form, det vill

¹²⁰ Carl A. Trocki, "The Rise of Singapore's Great Opium Syndicate", *Journal of Southeast Asian Studies* 1 (1987:18), 55–80.

¹²¹ Neal, *Singapore, Chinese Migration*, 131–132.

säga med fyra inofficiella medlemmar i stället för två, varav en dessutom alltid skulle vara av kinesisk härkomst. Guvernör Bowen lade därför fram vissa grundprinciper. Alla medlemmar i församlingen, slog han fast, var där för att de ville kolonins bästa, både gällande dess utveckling och alla invånares välfärd. Det var enligt honom också viktigt att LegCo i Hongkong följer samma arbetssätt och konstitutionella former som andra lagstiftande församlingar i kronkolonierna. Han räknade sedan upp sådana lagar och förordningar som redan hade stiftats och som han ansåg vara viktiga för uppnåendet av dessa mål. Hit hörde flera lagar relaterade till brott och straff, som reglering av fängelser och fängelsedisciplin, förordningar gällande hantering av brottslighet och lag om straff av brottslingar.¹²² I december samma år var det som om dessa principiella hållningar inte räckte till. På grund av svårigheter att hålla ordning bland ”the lower section of the Chinese population” hade guvernören behövt göra tillfälliga ändringar i Peace Preservation Ordinance och dessa ändringar bad han nu LegCo permanentera, framför allt möjligheten att använda militären i internt ordningssyfte. Det handlade uttryckligen om vad som kallades hemliga kinesiska sällskap. Den sedvanliga avslutningen på talet med förhoppningar om välfärd och välstånd för alla invånare kompletterades nu med en betoning av behovet av stränghet: ”constant firmness and justice,— not dry but sympathetic justice,— on the part of the Government and Legislature.”¹²³ I talet från 1886 lyftes lagar om fängelse och för bibehållande av ordningen fram.

1886 tog sig dessutom kampen mot brottslighet i Hongkong nya former. De kinesiska hemliga sällskapen, triaderna, hade enligt administratören som höll talet blivit ett så stort problem att de krävde specifik lagstiftning för att hantera, något som inrikesministern i London hade godkänt. Lagstiftning som reglerade ägande och bärande av vapen föreslogs också. Utöver detta var fängelserna nu så fulla att det krävdes sällning gällande vilka brott som föranledde fängelsevistelse. Det fanns därför lagförslag dels för att möjliggöra villkorlig frigivning för vissa fångar, dels för att införa piskstraff för olika typer av brott som i dagsläget ledde till fängelse. Lagförslag om att tvinga fram vittnesmål var också på tapeten, ett resultat av att den kinesiska befolkningen ofta var ovillig att ange sina egna. Dessutom

¹²² ”Speech”, februari 1884, HKUL.

¹²³ ”Speech”, december 1884, HKUL.

föreslogs det byggas fler polisstationer och att förbättra polisernas utrustning.¹²⁴ I talet från 1887 framgick det att dessa lagar mycket riktigt blivit verklighet, och särskilt spöstraff lyftes fram som ett starkt och effektivt avskräckande medel. Förbättrad disciplin i fängelserna fungerade likaså avskräckande.¹²⁵

En av Camille Paglias huvudpoängar angående motsättningen mellan det apolloniska och det dionysiska centreras kring våld, både sexuellt sådant och annat. Det renodlat dionysiska tillståndet, där samhällliga regler och normer inte existerar, kommer oundvikligen att vara våldsamt. Allt våld som inte är förbjudet kommer att utövas.¹²⁶ Det betyder inte att människan är ond – eller god, för den delen – utan bara att våldet kommer naturligt för henne. Det vi ser i Hongkong under den undersökta perioden är hur den brittiska koloniala administrationen långsamt anpassade sig till sin våldsamma verklighet. Optimismen, den enligt Nietzsche kännetecknande egenskapen för den sokratiska kultur som format det apolloniska samhället, leder myndigheterna till att tro att alla former av oönskat beteende går att utrota om man bara använder sig av rätt bestraffningsmetoder. Idealet är straff som präglas av så lite kroppsligt våld som möjligt, då våld är en del av människans naturtillstånd och inte borde ingå i ett ordnat samhälle. Ändå gjorde myndigheterna i Hongkong i det här fallet gällande att spöstraff behövdes för att upprätthålla ordningen. Det vi tycks se är en administration som överger sina principer för att uppnå sitt mål. Det kan tyckas oväntat, men egentligen är fenomenet del av exakt samma optimism som ligger bakom även de mindre våldsamma avskräckande åtgärderna – om man bara sätter in rätt åtgärder kommer de att leda till önskat resultat!

Foucault beskriver hur disciplin tagit en allt viktigare roll i de styrandes kontrollarsenal efter Upplysningen. De blodiga bestraffningarna fasades ut och in kom system som på olika sätt skulle hålla befolkningen i schack i Benthamsk anda. Utgående från Foucaults resonemang kan man se något av en osäker dans i Hongkong gällande hanteringen av brottslingar. Å ena sidan var man del av den västerländska humanistiska tendensen att i så stor utsträckning som möjligt avskaffa fysiskt brutala former av bestraffning för att i stället

¹²⁴ "Speech", 1886, HKUL.

¹²⁵ "Speech", 1887, HKUL.

¹²⁶ Paglia, *Sexual Personae*, 23.

rikta in sig på att skapa ett disciplinerande samhällsklimat genom olika former av institutioner. Å andra sidan kom verkligheten emot. Vad göra när en dionysisk folkmajoritet vägrar foga sig i den optimistiska apolloniska planen? Jo, man är då tvungen att ta till nödlösningar i form av bestraffningar som egentligen inte hör hemma i det tilltänkta samhällsbygget. För att vara ett kroppsstraff är spöstraffet trots allt inte så uppseendeväckande som vissa metoder som var i bruk innan humanismens tid. Det går också att utforma på ett sätt som gör att det uppfyller de kriterier Foucault identifierar. I det undersökta fallet kunde spöstraff genom att regleras i lagstiftning vara både förutsägbart, avskräckande och tidsbegränsat. Det talade till egenintresset genom att vara något som går att undvika genom att inte utföra vissa oönskade handlingar, det var sedelärande genom att det skedde i offentligheten, och det genomsyrade det allmänna medvetandet genom att förutsättningarna var tydligt offentliggjorda.

Även här måste dock en brasklapp stickas in. I det undersökta materialet sticker spöstraffen i Hongkong ut, men sett ur ett större perspektiv var de inte alls unika för sin tid. Juridiskt sanktionerade kroppsstraff användes flitigt i västvärlden, särskilt från och med upplysningstiden i samband med kolonialism, slaveri och den suveräna statens framväxt. Guy Geltner argumenterar för att orsaken till detta står att finna i själva civilisationsprocessen. Genom att se brottslingar som samhällseliga avvikelser och inte som del av den normativa gruppen kan man också motivera bestraffningar som avviker från den samhällseliga normen.¹²⁷ Det går också att jämföra kroppsstraff av brottslingar med dylik bestraffning av barn. Medan vuxna brottslingar allt mer tilldömdes straff som på något sätt ansågs motsvara brottet förblev kroppsstraff av barn enligt föräldrarnas förgottfinnande lagligt. Filosofer från Aristoteles via Thomas av Aquino till Locke och Kant har förespråkade barnaga. I dag får fyra av fem barn någon form av kroppslig bestraffning.¹²⁸ Kroppsstraff av barn är fortfarande lagligt i England, medan det förbjöds i Skottland 2019 och kommer att förbjudas i Wales 2022.

För att ytterligare problematisera den aktuella jämförelsen mellan Hongkong och Singapore kan man konstatera att spöstraffet infördes i Singapore av den brittiska

¹²⁷ Guy Geltner, *Flogging Others: Corporal Punishment and Cultural Identity from Antiquity to the Present* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2014), 11.

¹²⁸ Patrick Lenta, *Corporal Punishment: A Philosophical Assessment* (New York: Taylor & Francis, 2018), kap. 1.

administrationen 1871, och användes i ungefär samma situationer som i England och Wales vid samma tidpunkt. Till skillnad från i Hongkong är spöstraff fortfarande flitigt använt i Singapore.¹²⁹ I det undersökta materialet framstår alltså bestraffningarna i Hongkong som ociviliserade i jämförelse med dem i Singapore, även om man kan se tendensen som del av samma grundläggande apolloniska princip som styrde bägge samhällen. Med mer historisk och aktuell information vid handen blir bilden suddigare. Om europeiskhet är den optimistiska högmodernism som präglade brittisk administration i de bägge städerna under den undersökta perioden, är det då inte Singapore som i dag är mer europeiskt? Lägg också märke till den fäbles som dagens singaporienska administration i dag har för att på skyltar tydligt klargöra exakt vilka straff som kan följa av olika typer av brott, inklusive spöstraff för sexuellt ofredande, något som tydligt sammanfaller med Foucaults kriterier för effektiva straff. Det tycks allt viktigare att förstå begreppet europeiskhet inte bara för vad det kan tänkas innebära i dag. I stället bör man reflektera över vad begreppet innebär i sig, eller dess idé för att tala med Platon. Har europeiskhet, eller varför inte västlighet, haft en höjdpunkt gällande sin renodling, och i så fall när och varför?

3.2.3 *Opiumfarmernas drift och framgång*

Samtidigt som opiumbruk var ett samhällsligt problem var det också lönsamt. Vid flera tillfällen hänvisade guvernörerna och administratörerna i sina tal till förbättrad lagstiftning för att få bruket i schack. Vid andra tillfällen kunde de ändå diskutera hur man bäst maximerade avkastningen på de statsägda så kallade opiumfarmerna (*opium farms*). Begreppet syftade på produktionsanläggningar som köpte in råvaran, det vill säga mjölksaft från opiumvallmo, från lokala odlare, behandlade den för att framställa brukbart opium, och därefter sålde produkten vidare till detaljhandeln. Enligt grundutförandet fick opiumfarmaren monopol på all opiumhandel inom kolonin, och hade rätt att borda inkommande fartyg för att kontrollera att de inte förde med sig opium för lokal försäljning. Den för britererna så lukrativa opiumkommersen mellan Indien och Kina hölls alltså separat från den interna produktionen och konsumtionen. I Singapore startades en dylik opiumfarm samma år som kolonin

¹²⁹ Colin Farrell, "Judicial Caning in Singapore, Malaysia and Brunei", hämtat 15.10.2021, <https://www.corpun.com/singfeat.htm#history>.

grundades, och den kom att fungera som förebild för andra brittiska kolonier i området, inklusive Hongkong. Om upplägget med opiumfarmer i Singapore var framgångsrikt under hela sin existensperiod var så inte fallet i Hongkong. I den senare kolonin ändrades tillvägagångssättet flera gånger, och guvernören beklagade sig regelbundet till LegCo över den otillfredsställande avkastningen från farmarna. Trots de många försöken uppnådde Hongkong aldrig Singapores framgångar med opiumfarmarna, och intäkterna från verksamheten överskred aldrig 20 procent av kolonins totala intäkter medan den i Singapore flera år låg över 50 procent.¹³⁰

I det undersökta materialet från Hongkong omnämndes opium endast en gång. Det handlade då om den så kallade opiumfrågan som enligt guvernören i talet från 1887 fått sin lösning. Kina hade blockerat handeln med Hongkong på grund av den omfattande opiumsmugglingen därifrån, men ”The Opium Ordinance [...] is fully realizing the anticipations of Government in improving our friendly relations with China, whilst in no way injuring the interests of the honest trader.” Därmed hade den brittiska administrationen nått “a settlement of this difficult and embarrassing [sic] Opium question.”¹³¹ Några kommentarer om opiumfarmen, som enligt Onimaru vid det här laget var under fullständig kinesisk kontroll och gav synnerligen låga intäkter,¹³² gavs inte. I Singapore var tonen en helt annan. Där lyfte talarna fram hur välfungerande system man hade och hur stora ökningar i intäkterna man fick varje gång man arrenderade ut farmarna på nytt, det vill säga vart tredje år. När en administratör höll talet 1885 var kolonins ekonomiska situation ”perfectly sound and indeed flourishing,” och intäkterna från opiumfarmarna förväntades bli höga när de nu skulle läggas ut på entreprenad på nytt. Systemet med att ha ett enda företag driva dem minimerade risken för smuggling och andra problem, och några hinder under de kommande tre åren förutsågs inte.¹³³ Mycket riktigt gick allt enligt plan, och 1888, när farmarna ånyo hade arrenderats ut för en ny period, var intäktsökningen större än någonsin. I bägge fall omnämndes opiumfarmarna först i talen, och beskrevs som den viktigaste punkten på intäktssidan.¹³⁴

¹³⁰ Onimaru, ”Financing Colonial State Building”, 103, 110.

¹³¹ ”Speech”, 1887, HKUL.

¹³² Onimaru, ”Financing Colonial State Building”, 111.

¹³³ ”Speech”, 1885, HKUL.

¹³⁴ ”Speech”, 1888, HKUL.

Precis som i frågan om brottsbekämpning ser man i styrningen av opiumhandeln ett pragmatiskt apolloniskt svar på ett dionysiskt fenomen. Opium, och för den delen alkohol, leder till förlust av de mänskliga kapaciteter som utmärker den rationella européen och därmed ett välordnat och fungerande samhälle. Ändå valde de brittiska administratörerna inte att reglera användningen på något meningsfullt sätt, utan säkerställde tvärtom den konstanta tillgången till varorna. Kontrasten till många andra byråkratiska områden är slående. Samtidigt som man satte in stora resurser på att reglera bostäders storlek för att minska spridningen av smittsamma sjukdomar, eller drog moderna rör under städerna för att ge befolkningen dricksvatten, möjliggjorde man ett omfattande bruk av rusmedel. Guvernörernas tal uppvisar en anmärkningsvärd förmåga till abstraktion genom den fullständiga separationen mellan bruk och brukare – opiumbruket som sådant är lönsamt för kolonins kassa, men brukarna diskuteras inte alls. Denna abstraktionsförmåga är kännetecknande för den brittiska administrationen i stort, något som framkommit gång på gång i den här avhandlingen, särskilt i benägenheten att omvandla information till siffror. Den *Blue Book* som skickades till London varje år var ett mästarprov i kylig distans. Den innehöll all tänkbar information om kolonin destillerad till hundratals sidor tabeller och annan sifferbaserad information – sannerligen den flykt från känslor till siffror som Paglia anser vara kännetecknande för det apolloniska väst.¹³⁵ Att inte använda sig av den typen av abstraherande verktyg hade gjort styrningen av kolonierna allt för naturnära och tvingat administratörerna att dagligen stirra ner i det mörka urhav som är den dionysiska verkligheten.

¹³⁵ Paglia, *Sexual Personae*, 18.

4 Slutsatser och avslutning

Den här avhandlingen presenterar en samling möjliga förklaringar till varför Singapore i dag ter sig betydligt mer europeiskt än Hongkong. Innan jag sammanfattar diskussionen om avhandlingens frågeställningar finns det skäl att även reflektera över de ontologiska och metodologiska val som ligger till grund för den, och det gör jag i form av tre hypotetiska invändningar. Därefter följer en sammanfattning av vad jag anser vara de huvudsakliga slutsatserna av diskussionen, varpå perspektivet flyttas ytterligare ett steg uppåt och arbetet åter placeras i sitt teoretiska ramverk.

4.1 Angående positionering

En svaghet med den här avhandlingen kan tyckas vara att den endast tar upp de två koloniernas historia till och med 1880-talet. Valet har sina skäl, med tanke på att den påföljande avkoloniseringsprocessen, särskilt efter första världskriget, riskerar urvattna begreppet europeiskhet så till den grad att det helt enkelt inte lägre är möjligt att ta sig an frågan ur det perspektiv som jag här försökt göra. Å andra sidan är det uppenbart att man genom att utesluta den senare hälften av koloniernas historia också utesluter många tänkbara förklaringsmodeller. Det vore för enkelt att föreslå en forskningsansats som innefattar hela den koloniala perioden, eller kanske till och med även tiden efter överlämnandet. Jag tror att den valda perioden i den här avhandlingen är lämplig för att diskutera europeiskhet på ett idéplan. En bredare tidsmässig forskningsansats skulle troligen behöva använda sig av andra definitioner av europeiskhet, något som förvisso är möjligt.

Man kunde även ifrågasätta att de undersökta guvernörstalen är en lämplig källa för att beskriva de huvudsakliga händelserna i kolonierna. Som noterats i analysen i föregående kapitel finns det exempel på utelämnning av vad som åtminstone i efterhand kan anses vara synnerligen viktiga händelser som förtjänar ett omnämnande. Även om talen är relativt opolitiska ingår de ändå i en ideologisk och politisk tankevärld, något som bör tas i beaktande vid analysen. Att enskilda guvernörer och administratörer kan ha haft personliga skäl till att utelämna alternativt betona aspekter av årets händelser är också en beaktansvärd aspekt. En analys av den kvantitativa information som producerades i kolonierna, framför allt i form av årliga *Blue Books*, skulle kunna resultera i mindre politiskt och personligt färgade resultat.

Jag anser ändå att valet av källmaterial har varit givande, och att min läsning av det har bidragit med ny kunskap.

Slutligen är det möjligt att invända att den valda användningen av begreppet europeiskhet är något egensinnig. Jag har framställt vad jag anser vara en god motivering till användningen och försökt skapa ett ramverk för begreppets innehåll. Svagheten är möjligen att varken användningssättet eller förståelsen för begreppet ingår i någon pågående akademisk debatt, något som gör att de kan tyckas något lösryckta från aktuell forskning. Jag har dock förklarat, förhoppningsvis på ett övertygande sätt, varför varken den konstruktivistiska synen på europeiskhet eller ett dekoloniseringsperspektiv på de forna kolonierna är intressant för den här avhandlingen. På ett idéplan kunde kopplingen mellan mer allmänt hållen västlighet och mer specifik europeiskhet utforskas mer. Rent konkret kunde forskningen även med fördel innefatta jämförbara kolonier under andra europeiska makter den Storbritannien. De franska och holländska kolonierna i området ligger nära till hands. I det fallet skulle man dock kämpa med att motivera varför dessa mindre kolonier alls är jämförbara med Hongkong eller Singapore. Därför anser jag mina val i den här avhandlingen vara motiverade.

4.2 Sammanfattning av diskussionen

Baserat på både den historiska bakgrunden och det empiriska materialet är det rimligt att anta att befolkningssammansättningen är den mest avgörande faktorn i ekvationen som avgör de två koloniernas respektive europeiskhet. Det är inte en iögonenfallande slutsats. Att den överväldigande kinesiska majoriteten i Hongkong innebar en annan dynamik än den mer jämnt fördelade etniska sammansättningen i Singapore är väntat. Genom att ställa olika folkgrupper mot varandra kunde administrationen i Singapore upprätthålla den önskade ordningen och undvika att den kinesiska folkgruppen tog överhanden. Bakom denna strävan låg både ekonomiska intressen och det faktum att brittisk administration ansågs överlägsen alla omkringliggande alternativ. Resonemanget i guvernörstalen är på typiskt apolloniskt sätt rationalistisk: den folkgrupp som är mest lämpad att styra kolonin bör göra det, oberoende av numerären. Att kineser av relativt homogen etnisk bakgrund stod för 98 procent av befolkningen i Hongkong 1883 ledde inte till slutsatsen att de bör vara representerade i LegCo utöver en inofficiell medlem. Jag ser inget bakomliggande resonemang om olika

folkgruppernas inneboende värde, utan snarare en rationell avvägning: eftersom det övergripande målet är att hålla det dionysiska urtillståndet stängen, och den europeiska administrationen är den bästa modellen för att uppnå det, är det fullkomligt självklart att någon maktöverföring till den kinesiska folkgruppen inte bör äga rum.

Den brittiska hosofobin tog sig något olika uttryck i Hongkong och Singapore. Under den undersökta perioden grundades det västerländska undervisningssjukhus i Hongkong som fungerade helt på europeiska principer och som diskuterades i avsnitt 3.1.2. I Singapore kunde man däremot se ett samarbete mellan västerländsk administration och kinesisk sjukdomssyn i spetälskeanstalten i Palau Jerajak. Man hade å ena sidan den europeiska högmodernistiska iveren att separera sjuka från friska och å andra sidan den traditionella kinesiska synen på sjukdom som ett tecken på moraliskt förfall, och dessa båda tendenser samverkade i spetälskeanstalten. Även olika sanitetsfrågor i kolonierna pekar på samma övergripande iver att genom administrativa åtgärder råda bot på vad som i europeiska ögon anses vara missförhållanden. Särskilt i Hongkong ser vi tecken på att detta ofta skedde mot majoritetsbefolkningens vilja, och inte sällan med våld.

I både Hongkong och Singapore var de brittiska administratörernas omsorg om kvinnor och barn stor under den undersökta perioden, åtminstone så länge inte mer akuta frågor låg för handen. Kvinnors och flickebarns moral var särskilt omhuldad och måste skyddas. Ur det nietzscheanska perspektivet kan man se kvinnor som den Andra i förhållande till den manliga ordningen, då de representerar det skrämmande urtillstånd själva samhällsordningen är uppbyggd för att bekämpa. Mannen har tagit sig rätten att skapa liv med sitt intellekt och bekämpar därför kvinnans livsskapande kropp genom att (förgäves) försöka kontrollera hennes sexualitet. Kvinnans skönhet och oskuld är den manliga ordningens kompromiss med hennes arketypiska dragningskraft, ämnad att skapa en illusion av kontroll över naturen. I materialet från Hongkong är det specifikt kinesiska kvinnor och barn som ska beskyddas, medan formuleringarna i Singapore är mer allmänt hållna.

Hongkong och Singapore kan ses som skulpturer, en konstform som Nietzsche framhöll som den mest apolloniska. Både användningen av fyllnadsmark och resandet av offentliga byggnader kan ses som exempel på denna tendens. Fyllnadsmarken i bägge kolonier gav inte bara intäkter till statskassan då nyskapad mark såldes, men fyllnadsakten kan ses som en slutgiltig europeisk seger över själva skapelsen. Inte bara hade man erövat

österens territorier och folk, utan tog nu även rollen som skapare. Dessutom är det relevant att det var sjukdomsfyllda våtmarker – ett uttryck för det dionysiska utillståndet – som man omdanade till ordnad och beboelig mark. På samma sätt fyllde även de offentliga byggnaderna en liknande funktion som symboler för den koloniala makten. Dessa förment beständiga fallossymboler kan i efterhand ses som uttryck både för den manliga och den europeiska ståndaktiga men i slutändan fåfänga kampen mot naturen.

En ordnad administration som något eftersträvansvärt i sig stiger också fram ur det empiriska materialet, något som kan ses som ytterligare ett exempel på samma gränsdragning och strukturering som fyllnadsmarken och de offentliga byggnaderna ovan. Eventuellt tyder materialet på en nyansskillnad mellan Hongkong och Singapore under den undersökta perioden. Guvernörstalen från Singapore betonade visserligen administrationens värde, men tycks i slutändan ändå värdesätta dess resultat ännu högre. I materialet från Hongkong däremot nämndes ofta förbättringar i de administrativa processerna som framsteg, medan deras inverkan på vardagen inte tycks lika intressant. Kanske har denna skillnad att göra med den etniska sammansättningen i kolonierna. Singapore bestod av flera någorlunda jämnstarka folkgrupper, där den kinesiska gruppen dessutom inte var lika homogen som i Hongkong, vilket kan ha inneburit en mindre motståndskraftig population. I Singapore kunde den europeiska administrationens vision lättare förverkligas eftersom det inte fanns en dominerande motpol i form av en stor och relativt homogen kinesisk folkgrupp.

Om det på de ovanstående områdena finns vissa mindre skillnader mellan Hongkong och Singapore innehåller det empiriska materialet även exempel på större skillnader mellan kolonierna. Systemet för landäggande är ett sådant. Torrenssystemet, som innebar en betydligt mer ordnad process för att registrera och klargöra landäggande, infördes aldrig i Hongkong på grund av de kulturella motsättningar som rådde mellan den i stort sett homogena kinesiska befolkningen och det fåtal européer som skötte administrationen. I Singapore kunde man dock genomföra reformen, något som guvernören vid tillfället var synnerligen stolt över. Ordvalen i guvernörens tal ställde det gamla och det nya systemet mot varandra på ett så överdrivet sätt att det är uppenbart att de praktiska fördelarna bara är en liten del av bevekelsegrunderna. Det handlar inte endast om att reformen medför praktiska fördelar utan också, i enlighet med den nietscheanska analysmodellen, om att ett mer ordnat system är gott i sig självt.

Även gällande bestraffningsmetoder skiljer sig de två kolonierna åt i det undersökta materialet. I Hongkong kände sig administrationen tvungen att ta till kroppsstraff och andra bestraffningsmetoder som egentligen ansågs motbjudande. Detta kan förklaras med den optimism som enligt Nietzsche präglar det apolloniska samhällsbygget, och även Foucaults arbete om den humanistiska synen på straff och disciplin är en användbar förklaringsmodell. Att bekämpa det våldsamma naturtillståndet hade högst prioritet, och om man var tvungen att göra det med våld så var det ändå värt det eftersom syftet var gott. Man kan också tala om en hög förmåga till abstraktion i det att man lyckades rättfärdiga användningen av renodlat, uttryckligt våld för att bekämpa våld. Samma typ av våld används än i dag av rättsapparaten i Singapore, något som ur detta historiska och filosofiska perspektiv gör staden än mer europeisk snarare än tvärtom. Att använda fysiskt våld för att bekämpa det dionysiska tillståndet är en synnerligen europeisk tendens, oavsett om man talar om Hongkong 1888 eller Singapore 2021.

Samma förmåga till abstraktion syns i skillnaderna städerna emellan gällande driften av de statliga opiumfarmerna. Trots att dylika rusmedel, dionysiska som de är till sin natur, går fullständigt emot de apolloniska ideal som i övrigt präglar dessa koloniala samhällen såg man det som självklart att maximera vinsten från opiumproduktionen. Vi ser här den högsta tänkbara abstraktionsnivån manifesteras i att intäkterna från försäljning av rusmedel destillerades till intäkter i årsredovisningen – med Paglias ord en flykt från känslor till siffror. Kanske är dylik abstraktion fullständigt nödvändig, då en mer konkret syn på verksamheten i kolonin hade tvingat de europeiska administratörerna att dagligen möta den dionysiska verkligheten. Abstraktion var det verktyg som gjorde det möjligt att bibehålla förståndet. Att Hongkong och Singapore skilde sig åt gällande hur framgångsrikt de drev opiumfarmerna är troligen mindre viktigt i sammanhanget.

4.3 Trådarna vävs ihop

Den här avhandlingen ställer frågor om europeiskhet, och då framför allt om begreppets innehållsmässiga kärna. Det finns skäl att återvända till den typen av frågeställningar utan att vara rädd för anklagelser om essentialism och fenomenets extrema avarter. Genom att lägga fram ett tänkbart ramverk för europeiskhet baserat på Nietzsches arbete kring det grekiska dramat och Paglias tydliggörande angående kampen mellan det apolloniska och det

dionysiska kan den brittiska koloniala administrationen i Hongkong och Singapore på 1880-talet läsas som en modernismens kamp mot ett oönskat naturtillstånd. I det undersökta talen av guvernörer och administratörer inför koloniernas lagstiftande församlingar går det att utläsa ett stort antal sätt som denna kamp ägde rum, närmare bestämt sex olika områden på vilka händelseförloppet de två kolonierna påminner om varandra och tre där de tydligt skiljer sig åt.

Att dagens Singapore präglas av extrem ordning och renlighet användes som en ingång till den här avhandlingens frågeställning, alltså varför Singapore trots sina många historiska likheter med Hongkong i dag kan påstås vara en betydligt mer europeisk stad. Analysen av det empiriska materialet visar att det finns skäl för det intrycket. Den ordning och renlighet som eftersträvades på 1880-talet i bägge kolonier är inte samma typ av ordning och renlighet som råder i dag, men de härstammar ur samma europeiska skräck för det dionysiska naturtillståndet. Skräcken tog sig olika uttryck, varav flera har behandlats i kapitel 3 och i ovanstående summering. Indelningen av rummet för olika syften och olika etniska och språkliga grupper hör hit, liksom skapandet av nytt rum i form av fyllnadsmark. Rummet indelades också ytterligare genom offentliga byggnader och andra manifestationer av makt. Kropparna styrdes genom en ordnad administration och genom allehanda åtgärder som syftade till att upprätthålla vad som ur ett apolloniskt perspektiv ansågs vara ordning, hälsa och välfärd. Att begränsa det dionysiska inflytandet var naturligt nog ett kritiskt inslag i strategin, något som rent konkret yttrade sig i olika metoder för att begränsa det kinesiska inflytandet i kolonierna.

Allt detta går, trots vissa avvikelser på detaljnivå, att beskriva som gemensamma drag mellan Hongkong och Singapore. Några aspekter i källmaterialet gör dock att de skiljer sig åt. Administrationen i Hongkong var av praktiska orsaker tvungen att avstå från vissa av de förbättringar gällande landäggande och brottslighet som genomfördes i Singapore, något som troligen har att göra med den överväldigande och relativt homogena kinesiska majoriteten i kolonin. Singapores visserligen stora kinesiska folkgrupp hade att stå sig mot andra folkgrupper av kännbar storlek, något den i praktiken inte klarade av eftersom den bestod av ett stort antal etniska och språkliga grupper. En sådan befolkningsammansättning var idealisk för de åtgärder som sattes in i Singapore. Samma orsak låg förmodligen också bakom Hongkongs oförmåga att uppnå samma lönsamhet som Singapore inom opiumodling.

Sammantaget kan man med fog påstå att kolonierna delade ideologi och bevekelsegrunder, men förutsättningarna gällande befolkningsunderlaget var tillräckligt olika för att Hongkong helt enkelt inte skulle klara av att uppnå samma apolloniska höjd som Singapore.

Källförteckning

Arkivkällor

National Library Board (BookSG), Singapore (<https://eresources.nlb.gov.sg/printheritage/>):

Straits Settlements government gazette, v. 18, no. 41–58 (Sept. 5–Dec. 26, 1884)

Straits Settlements government gazette, v. 19, no. 27–55 (July 3–Dec. 31, 1885)

Straits Settlements government gazette, v. 20, no. 40–53 (Oct. 1–Dec. 31, 1886)

Straits Settlements government gazette, v. 21, no. 46–62 (Oct. 7–Dec. 30, 1887)

Straits Settlements government gazette, v. 22, no. 46–58 (Oct. 5–Dec. 28, 1888)

The University of Hong Kong Libraries (HKUL), Hong Kong Government Reports Online (1842–1941), Hongkong (<https://sunzi.lib.hku.hk/hkgro/>):

Administrative Report for the Year 1921

Hongkong Blue Book 1871

Papers laid before the Legislative Council of Hongkong Feb–June 1884

Papers laid before the legislative council of Hongkong Dec 1884 to June 1885

Papers laid before the Legislative Council of Hongkong October 1885 to May 1886

Papers ladi [sic] before the Legislative Council of Hongkong August, 1886 to September, 1887

Litteratur

Abernethy, David B. *The Dynamics of Global Dominance: European Overseas Empires, 1415–1980*. New Haven: Yale, 2000.

Cheung, Sui-Wai. "Colonial administration: the missing link in East Asian land reform". I *Colonial Administration and Land Reform in East Asia*, ed. Sui-Wau Cheung, 1–18. Oxon: Routledge, 2017.

Ching, Fan Shuh. *The Population of Hong Kong*. Hongkong: The Committee for International Coordination of National Research in Demography, 1974.

Davies, Norman. *Europe: A History*. Oxford: Oxford University Press, 1996.

Diouf, Mamadou. "Dakar, ein Gedächtnispuzzle". I *Europa. Die Gegenwart unserer Geschichte III*, Hrsg. Étienne François & Thomas Serrier, 213–219. Darmstadt: wbg Theiss, 2019.

Dobbs, Stephen. "The Singapore River/Port in a Global Context". I *Singapore in Global History*, eds. Derek Heng & Syed Muhd Khairudin Aljunied, 51–66. Amsterdam: ICAS / Amsterdam University Press, 2011.

Douglas, Mary. *Purity and Danger: An Analysis of Concepts of Pollution and Taboo*. Oxon: Routledge, 2003.

Evans, Dafydd Emris. *Constancy of Purpose: An Account of the Foundation and History of the Hong Kong College of Medicine and the Faculty of Medicine of The University of Hong Kong, 1887–1987*. Hongkong: Hong Kong University Press, 1987.

Ferguson, Niall. *Empire: How Britain Made the Modern World*. London: Penguin Books, 2004.

Foucault, Michel. *Övervakning och straff: Fängelsets födelse*. Lund: Arkiv förlag, 2017.

Geltner, Guy. *Flogging Others: Corporal Punishment and Cultural Identity from Antiquity to the Present*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2014.

Gobel, Matthias S. Verónica Benet-Martinez, Batja Mesquita & Ayse K. Uskul, "Europe's Culture(s): Negotiating Cultural Meanings, Values, and Identities in the European Context". *Journal of Cross-Cultural Psychology* 49 (2018:6), 858–867.

Hanson, Victor Davis. "Classical Patricide". *The New Criterion* 40 (2021:1), 14–26.

- Hase, Patrick H. "The traditional land law of the New Territories, before and after 1899". I *Colonial Administration and Land Reform in East Asia*, eds. Derek Heng & Syed Muhd Khairudin Aljunied, 89–102. Oxon: Routledge, 2017..
- Jones, Campbell, Martin Parker & René ten Bos. *For Business Ethics*. Oxon: Routledge, 2005.
- Kratoska, Paul H. "Singapore, Hong Kong and the End of Empire". *International Journal of Asian Studies* 3 (2006:1), 1–19.
- Lenta, Patrick. *Corporal Punishment: A Philosophical Assessment*. New York: Taylor & Francis, 2018.
- Loh, Kah Seng. " 'Our lives are bad but our luck is good': A Social History of Leprosy in Singapore". *Social History of Medicine* 21 (2008:2), 291–309.
- Lowell, Julia. *The Opium War: Drugs, Dreams and the Making of China*. London: Picador, 2011.
- Middell, Matthias. "Constructing Homo Europaeus from Inside and Outside the European Continent". *Comparativ. Zeitschrift für Globalgeschichte und vergleichende Gesellschaftsforschung* 25 (2015:5/6), 7–14.
- Neal, Stan. *Singapore, Chinese Migration and the Making of the British Empire, 1819–67*. Woodbridge: Boydell Press, 2019.
- Nietzsche, Friedrich. *Tragedins födelse*, övers. Martin Tegen, i Samlade skrifter, band I. Stockholm: Brutus Östlings bokförlag Symposion, 2000.
- Nightingale, Carl H. *Segregation: A Global History of Divided Cities*. Chicago: The University of Chicago Press, 2012.
- Nussbaum, Martha C. *Sex and Social Justice*. New York: Oxford University Press, 1999.
- Onimaru, Takeshi. "Financing Colonial State Building: A Comparative Study of the 19th Century Singapore and Hong Kong". I *Emerging States and Economies: Their Origins, Drivers, and Challenges Ahead*, eds. Takashi Shiraishi & Tetsushi Sonobe, 101–118. Singapore: Springer Open, 2019.

- Paglia, Camille. *Sexual Personae: Art and Decadence from Nefertiti to Emily Dickinson*. London: Yale University Press, 1990.
- Patel, Kiran Klaus. "The Making of Homo Europaeus: Problems, Approaches and Perspectives". *Comparativ. Zeitschrift für Globalgeschichte und vergleichende Gesellschaftsforschung* 25 (2015:5/6), 15–31.
- Phillips, Anne. "What's wrong with Essentialism?". *Distinktion: Scandinavian Journal of Social Theory* 11 (2010:1), 47–60.
- Sachsenmaier, Dominic. "Chinese Definitions of the European – Some Historical Examples". *Comparativ. Zeitschrift für Globalgeschichte und vergleichende Gesellschaftsforschung* 25 (2015:5/6), 101–115.
- Saw, Swee-Hock. *The Population of Singapore, Third Edition*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2012.
- Scott, James C. *Seeing Like a State: How Certain Schemes to Improve the Human Condition Have Failed*. New Haven: Yale University Press 1998.
- Trocki, Carl A. "The Rise of Singapore's Great Opium Syndicate". *Journal of Southeast Asian Studies* 1 (1987:18), 55–80.
- Tsang, Steve. *A Modern History of Hong Kong*. London: I.B. Tauris & Co, 2004.
- Turnbull, Constance Mary. *A History of Modern Singapore, 1819–2005*. Singapore: NUS Press, 2009.
- Wang, Gungwu. "Singapore and Hong Kong: Historical Images". *China and the World* 1 (2018:1), 1–16.
- Yamashita, Kiyomi. "The Residential Segregation of Chinese Dialect Groups in Singapore: with Focus on the Period before ca. 1970". *Geographical Review of Japan* 59 (1986:2), 83–102.
- Yeoh, Brenda S. A. *Contesting Space in Colonial Singapore: Power Relations and the Urban Built Environment*. Singapore: NUS Press, 2013.

Young, Robert J. C. *Colonial Desire: Hybridity in theory, culture and race*. London: Routledge, 1995.

Yu, Xinzhong. "The Treatment of Night Soil and Waste in Modern China". I *Health and Hygiene in Chinese East Asia: Policies and Publics in the Long Twentieth Century*, eds. Angela Ki Che Leung & Charlotte Furth, 25–50. Durham: Duke University Press, 2010.

Webbresurser

Europeiska unionen. "EU:s mål och värderingar", hämtat 18.9.2021, https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-in-brief_sv.

Farrell, Colin. "Judicial Caning in Singapore, Malaysia and Brunei", hämtat 15.10.2021, <https://www.corpun.com/singfeat.htm#history>.

McDonald, Tim. "The cost of keeping Singapore squeaky clean", *BBC Worklife* 29.10.2018, hämtat 22.10.2021, <https://www.bbc.com/worklife/article/20181025-the-cost-of-keeping-singapore-squeaky-clean>.

"Mission and Vision". Singapore Police Force, hämtat 22.10.2021, <https://www.police.gov.sg/Who-We-Are/Mission-and-Vision>.

"Pulau Jerejak". International Leprosy Association – History of Leprosy, hämtat 1.10.2021, <https://leprosyhistory.org/database/archive338>.

"Title Registration". The Land Registry, hämtat 29.9.2021, <https://www.landreg.gov.hk/en/title/background.htm>.

Trichet, Jean-Claude. "Europe – Cultural Identity – Cultural Diversity", hämtat 18.9.2021, https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2009/html/sp090316_1.en.html.

Databaser

2016 By-Census, Census and Statistics Department, Hongkong

(<https://www.bycensus2016.gov.hk/en/>):

A104, Population by Ethnicity and Year

SingStat Table Builder, Singapore Department of Statistics, Singapore

(<https://tablebuilder.singstat.gov.sg/>):

Singapore Residents by Age Group, Ethnic Group and Sex, End June